

DIALOŠKI LABORATORIJ

Igra Etike Dialoške Komunikacije

DIACOMET

UNIVERSITY OF TARTU

DIALOŠKI LABORATORIJ

Igra Etike Dialoške Komunikacije

Projekt: "Krepitev zmogljivosti za državljansko odpornost in udeležbo: etika in odgovornost dialoške komunikacije"

Družabna igra projekta Diacometa »Dialogue Lab« je prejela sredstva iz raziskovalnega in inovacijskega programa Horizon Europe Evropske unije v okviru sporazuma o nepovratnih sredstvih št. 101094816.

Stališča in mnenja, izražena v tem dokumentu, so izključno stališča avtorjev in ne odražajo nujno stališč Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za raziskave. Zanje ne moreta biti odgovorni niti Evropska unija niti organ, ki je dodelil sredstva.

Avtorji

Koncept igre in metodologija: prof. Halliki Harro-Loit, dr. Mari-Liisa Parder, Marten Juurik (Center za etiko, Univerza v Tartuju)

Skupina za razvoj primerov pri Centru za etiko Univerze v Tartuju: Tobias Pilv, Kaisa-Maris Hagel, Kertu Rajando, Laura Lilles-Heinsar, Triin Paaver

Prispevki partnerjev Diacometa k razvoju primerov za igro: Kristina Juraitė (VMU), Mari-Liisa Parder (UTARTU), Eglė Gerulaitienė (VMU), Inesa Bunevičienė (VMU), Halliki Harro-Loit (UTARTU), Christina Krakovsky (OEAW), Marina Lindmeyr (OEAW), Elina Tolonen (TAU), Heikki Heikkilä (TAU), Marko Milosavljević (UL), Romana Biljak Gerjevič (UL), Rijk van den Broek (HU), Bessie Slagt (HU), Sophie Duvetkot (HU), Erik Uszkiewicz (HES), Eszter Hadnagy (HES), Laura Amigo (USI)

Fotografija na naslovnici in oblikovanje avatarjev: Britten Dortmans

Urejanje: Mari-Liisa Parder, Laura Lilles-Heinsar

Oblikovanje načel dialoško podporne komunikacije: Halliki Harro-Loit, Epp Lauk, Maren Juurik, Mari-Liisa Parder, Tobias Eberwein, Marie Rathmann

Oblikovanje in postavitve: Kertu Rajando

ISBN 978-9985-4-1508-5 (PDF)

ISBN 978-9985-4-1505-4 (tisk)

Založnik: Center za etiko, Univerza v Tartuju

© Univerza v Tartuju, 2026

Kazalo

Uvod	2
Navodila za družabno igro.....	6
Predstavitveni primeri za uvod	8
KNJIGA 1: Primeri za novinarje in komunikacijske strokovnjake.....	14
KNJIGA 2: Primeri za predstavnike organizacij.....	34
KNJIGA 3: Primeri za visoko šolstvo	53
KNJIGA 4: Primeri za šole	73
Povratne informacije.....	93
Pomen kombinacij barv	95
Načela komunikacije, ki podpira dialog.....	96

Okrajšave partnerskih organizacij Diacometa:

UTARTU Univerza v Tartuju (EE)

OEAW Avstrijska akademija znanosti (AT)

TAU Univerza Tampere (FI)

UL Univerza v Ljubljani (SI)

HU Univerza uporabnih znanosti Utrecht (NL)

HES Hungarian Europe Society (HU)

USI Università della Svizzera italiana (CH)

VMU Univerza Vytautas Magnus (LT, koordinator)

Uvod

Dialogue Lab

Cilj igre je naučiti se prepoznavati etične vidike dialoške komunikacije v vsakdanjem življenju.

Kdaj in zakaj je dialog potreben?

Dialoška komunikacija je pomembna za podporo kulturi razprave in sodelovanja ter za spodbujanje dobrih odnosov med ljudmi - v družinah, strokovnih skupnostih, organizacijah, družbi in med državami. Vendar pa dialoška komunikacija ni primerna v vsaki situaciji. Na primer, v krizni situaciji je bolj potrebna jasna enosmerna

komunikacija, ki ljudem pomaga varno prebroditi situacijo (s čim manj škode). V različnih učnih situacijah je prav tako veliko enosmernega podajanja navodil, podobno pa dialog morda ni prevladujoča oblika komunikacije na informativnih srečanjih.

Zato je dialoška komunikacija potrebna predvsem takrat, ko je cilj komunikacije biti razumljen (prepoznan), razmišljati skupaj, razpravljati, doseči dogovore, sodelovati, podajati in prejemati povratne informacije ter graditi in razvijati odnose.

Normativni okviri dobre kulture razprave

Normativni pristop odgovarja na vprašanje: kako bi moralo biti? Z drugimi besedami, vprašati se moramo, kateri pogoji morajo biti v družbi zagotovljeni; prek izobraževanja, zakonov, samoregulacije in kulture, da bi bili ljudje motivirani prizadevati si za dobro komunikacijsko kulturo in dialog. Da bi bile norme pravilnega in napačnega razumljive številnim ljudem, se običajno dogovori kodeks dobre prakse: vrednote in načela, zapisana v kodeksih ravnanja.

Etika dialoške komunikacije je zato presečna družbena tema, saj zadeva vse poklice, področja ter komunikacijo med skupinami in posamezniki. V okviru projekta Diacomet smo oblikovali šest področij dobre dialoške komunikacije in ustrezne smernice ravnanja (glej prilogo na koncu te publikacije).

Razvoj kulture etike dialoške komunikacije v družbi predpostavlja, da posamezniki premorejo tako etične kot komunikacijske kompetence. Etična kompetenca se začne s sposobnostjo prepoznavanja etičnih razsežnosti in odločitev, vgrajenih v vsakodnevne situacije. Resna igra »Dialogue Lab« ponuja priložnost za razvijanje sposobnosti prepoznavanja komunikacijsko-etičnih dilem ter za kritično refleksijo in razmislek o takšnih situacijah v kontekstu vsakdanjega življenja. Prav tako podpira razvoj spretnosti artikuliranja in utemeljevanja etičnih odločitev.

Iz česa je igra sestavljena?

Izobraževalna igra »Dialogue Lab« je sestavljena iz pripovedi, zasnovanih na resničnih življenjskih situacijah, ki običajno vključujejo dva ali tri like. Vsaka zgodba je predstavljena z vidika dveh likov, ki imajo različne vloge, zasledujejo različne cilje in razpolagajo z nekoliko različnimi informacijami o situaciji.

Osrednji element etike dialoške komunikacije je sposobnost »stopiti v čevlje druge osebe«. To pomaga razumeti, da niso nujno poznane vse relevantne okoliščine in da je morda primerneje postavljati vprašanja, preden podamo sodbe. Postavljanje vprašanj je konstruktivna navada, ki lahko prepreči številne komunikacijske konflikte. Tako »Dialogue Lab« razvija tudi igralčevo sposobnost prepoznavanja potreb drugih v komunikacijskih situacijah. Struktura dvojne perspektive predstavlja drugi ključni element igre.

Tretji element sestavlja pet možnih odzivov na situacijo, predstavljeno v zgodbi z vidika ene od vpletenih strani. V nekaterih primerih je lik neposredno vključen v komunikacijski konflikt; v drugih je opazovalec, ki se mora odločiti, ali in kako (v kolikšni meri, na kakšen način in v katerem trenutku) poseči v situacijo.

Odzivi temeljijo na profilih, ki jih je razvil Center za etiko Univerze v Tartuju, pri čemer vsak temelji na drugačni moralni teoriji: deontolog, utilitarist, etični egoist, pragmatik, usmerjen v odnose, in etik skrbi (glej opise na koncu knjižice).

Za potrebe »Dialogue Lab« so ti profili zasnovani tako, da opisujejo izbire in odzive, ki nastajajo posebej v komunikacijskih kontekstih.

Noben od petih odzivov ni popolnoma pozitiven; prav tako noben odziv izrecno ne krši načel komunikacijske etike. Možnosti ne vključujejo manipulacije, laganja ali žaljivega vedenja. V nekaterih pripovedih lahko lik uporablja manipulativne tehnike; v takih primerih je cilj pomagati igralcem prepoznati te strategije in razmisliti o najprimernejšem odzivu. Veliko ljudi je že doživelo situacije, ko si nekaj ur po konfliktu mislijo: »Moral/-a bi reči to ...«

Četrti element »Dialogue Lab« so avatarji, ki so osrednji del mehanike igre. Skupina s soglasjem ustvari skupni avatar. Gradnja temelji na sestavljanju delov sestavljanke, pri čemer vsak odziv ustreza določeni barvi. Vsak avatar je sestavljen iz šestih delov, pri čemer vsak predstavlja eno odločitev, sprejeto med igro (3 primeri, vsak z dvema zgodbama, skupaj šest odločitev).

Vsak del je oštevilčen, kar igralcem omogoča pregled, katere barve so izbrali individualno in kolektivno v posameznih situacijah. Skupinski avatar lahko vsebuje sive dele, ki nakazujejo pomanjkanje soglasja. Ti predstavljajo situacije, v katerih so se komunikacijsko-etične vrednostne izbire tako močno razlikovale, da dogovora ni bilo mogoče doseči.

Peti element so povratne informacije, pri katerih se izid igre analizira glede na to, katere barve (etične izbire) prevladujejo v avatarju in katere so manj zastopane. Pomembno je poudariti, da avatarji ne predstavljajo posameznih igralcev; temveč kažejo, katere komunikacijsko-etične izbire so prevladovale v odzivih določene skupine na predstavljene primere.

Naša oblikovalka avatarjev Britten Dortmans je avatarje družabne igre ustvarila z navdihom v mitoloških elementih in z vizualizacijo značilnih lastnosti vsakega tipa. Na koncu knjižice je vsakemu opisu tipa priložena podoba pripadajočega avatarja.

Avatarji so lahko barvno raznoliki in včasih vključujejo vse razpoložljive barve. To pogosto kaže, da so igralci situacijski etični misleci, ki vsak ustvarjeni scenarij dojemajo kot edinstven. Možne interpretacije barvnih palet so predstavljene v zadnjem delu te knjižice.

Če povzamemo, izobraževalna igra »Dialogue Lab« želi igralcem pomagati prepoznati etične izbire v vsakodnevnih komunikacijskih situacijah, se bolj zavedati svojih komunikacijskih kompetenc ter si bolje predstavljati potrebe drugih v interakciji. Različica družabne igre želi tudi spodbuditi in podpreti medosebno razpravo o tem, kaj opaziti v pripovedih. Takšen dialog omogoča poglobljeno situacijsko analizo, saj poslušanje drugih pomaga razkriti podrobnosti, ki bi jih sicer lahko spregledali. Prav tako spodbuja razumevanje, kako različni posamezniki utemeljujejo svoje izbire.

Komunikacija je kot zrak: vsi jo uporabljajo, opazimo pa jo šele, ko učinkovite komunikacije ni in nastanejo konflikti. Ko je konflikt že prisoten, pogovor o sami komunikaciji pogosto postane težaven. Kako nadrejenemu povedati, da ni poslušal in da je to zmanjšalo tvojo pripravljenost za sodelovanje? Morda se interakcije ali pripomb, ki so povzročile stisko, ali srečanja, na katerem je napačno razumel tvoje besede, sploh ne spomni več.

Pripovedi v igri so strukturirane za štiri ciljne skupine: novinarje in komunikacijske strokovnjake; zaposlene v različnih organizacijah; visokošolsko osebje in študente univerz; ter zaposlene in učence v splošnem izobraževanju.

Profesorica Halliki Harro-Loit (Inštitut za družbene študije, Univerza v Tartuju)
Dr. Mari-Liisa Parder (Center za etiko, Univerza v Tartuju)

Navodila za družabno igro

Kako igrati

Igro je mogoče igrati v skupinah z 2–6 udeleženci.

1. Preberite zgodbo

Vsak primer vključuje dve perspektivi z vidika likov – dva pogleda na isto zgodbo, vsak s svojo dilemo. Najprej preberite perspektivo, označeno z »I« na koncu naslova, in zaključite naslednje faze, preden nadaljujete z drugo perspektivo (»(naslov) II«).

2. Sprejmite svojo odločitev

Po branju ene perspektive primera preglejte ponujene možnosti odgovorov in se na skrivaj odločite, katero možnost izberete. Ne obstaja en sam pravilen odgovor, vsaka možnost je navdihnena z določeno etično teorijo. Predstavljajte si sebe v situaciji lika in izberite, kaj bi storili.

Da potrdite svojo izbiro, položite barvni žeton, ki ustreza izbranemu odgovoru, predse na igralno ploščo tako, da drugi igralci ne vidijo izbrane barve.

Opomba! Namen prikrivanja izbire je zmanjšati vpliv na druge igralce, ki se še niso odločili. V nasprotnem primeru bi lahko igralec videl prevladujočo barvo v skupini in izbral možnost, s katero se v resnici ne strinja, zgolj zato, da bi se prilagodil skupini.

3. Utemeljitev

Ko vsi igralci na skrivaj sprejmejo svoje odločitve in položijo barvne žetone obrnjene navzdol na mizo, se barve istočasno razkrijejo. Vsi igralci obrnejo svoje žetone navzgor in začne se faza utemeljevanja.

Vsak igralec mora pojasniti, zakaj se je odločil tako, kot se je. Dolžino in raven podrobnosti razlage lahko določi igralec sam. Govorjenje poteka v smeri urinega kazalca. Pri vsaki novi perspektivi se lahko faza utemeljevanja začne z naslednjim igralcem po vrsti.

V tej fazi je bistveno, da medtem ko eden od igralcev pojasnjuje svojo odločitev, drugi pozorno poslušajo in govorniku omogočijo, da zaključi. V etiki dialoške komunikacije je pozornost zelo pomembna – zato bodite spoštljivi in ne prekinjajte. Ko vsi igralci utemeljijo svoje odzive, sledi faza razprave.

4. Razprava

Faza razprave je odprta in nima časovne omejitve. Igralci lahko drug drugega prosijo za pojasnila, podajajo protiargumente, primerjajo perspektive in na splošno razpravljajo o primeru ter možnostih odgovorov.

Cilj te faze je, da skupina sprejme skupno odločitev o tem, kateri odgovor je najprimernejši. Tukaj ne velja večinsko odločanje; vsi igralci se morajo strinjati – dosežen

mora biti konsenz. Če se po razpravi vsi igralci strinjajo glede istega odgovora, se v sredino plošče postavi del avatarja, ki ustreza izbrani barvi. Če konsenz ni dosežen, se v sredino postavi siv del avatarja.

Opomba! Neuspeh pri doseganju konsenza (siv del avatarja) ne pomeni neuspeha. Ljudje se na situacije odzivajo različno in pogosto imajo posamezniki glede istega primera temeljno različne vrednostne presoje. To ne pomeni, da dialog med takšnimi posamezniki ni mogoč. Nasprotno – skozi dialog lahko skupina ugotovi, da bi situacijo reševali različno, kar je samo po sebi popolnoma sprejemljiv izid.

5. Gradnja avatarja

Skupina zgradi svoj lasten avatar.

Vsak del avatarja je oštevilčen in označuje zaporedje odločitev. Celoten avatar je sestavljen iz šestih delov, kar ustreza dolžini ene celotne igre (3 primeri × 2 perspektivi). Tako bo ob koncu enega celotnega kroga igre v sredino plošče postavljen en del avatarja.

6. Začnite znova

Ko je nov del dodan avatarju, se vrnite na prvo fazo. To pomeni branje bodisi druge perspektive trenutnega primera bodisi prve perspektive novega primera.

7. Konec igre

Igra se konča, ko so avatarji v celoti sestavljeni. Med eno igro se odigrajo trije primeri. Ker ima vsak primer dve perspektivi, so vse faze skupaj izvedene šestkrat.

Ko so avatarji dokončani, lahko igralci analizirajo in primerjajo svoje tipe odločanja s pomočjo opisov na koncu knjižice igre.

Predstavitveni primeri za uvod

Reakcija javne osebnosti na kritiko in svoboda govora I

V majhnem kraljestvu se je kraljevi družini rodila hči. Dvorna komunikacijska služba je krstno slavje zasnovala kot veličasten dogodek, ki bi združil številne pomembne goste. **Kraljica** je želela, da bi njena hči prejela čim več blagoslovov, zato je želela povabiti vse vile kraljestva. Vendar je kralj izjavil, da ne želi, da bi se Lunina vila pojavila kot gostja na slavju, saj so Lunine vile pogosto javno kritizirale in zasmehovale kraljeva dejanja in odločitve.

Kaj bi storili, če bi bili kraljica?

1. Kralju povem, da bi moral razmisliti o tem, da si ljudje morda ne bodo več upali svobodno izražati svojih misli, če nekdo trpi zaradi izražanja kritičnega mnenja.
2. Povem, da bi bilo primerno dati osebno užaljenost na stran, saj mora javna osebnost kritiko prenašati z več dostojanstva kot običajen državljan.
3. Povem, da razumem kraljevo nezadovoljstvo in da ga podpiram.
4. Povem, da razumem njegovo nezadovoljstvo, in vprašam, ali je razmislil, kako bi nepovabilo Lunine vile lahko vplivalo na naše odnose s skupnostjo čarovnic.
5. Povem, da je najpomembnejša najina mala hči in da morajo biti zaradi nje povabljeni vse vile, ne glede na to, koga osebno maramo ali ne maramo.

Reakcija javne osebnosti na kritiko in svoboda govora II

Pogovoru med kraljem in kraljico je prisluškoval novinar najbolj branega časopisa v kraljestvu, ki je prišel na grad pripraviti zgodbo o jutranjem kohanju male princese. Žal je kralj govoril zelo glasno, medtem ko je kraljica govorila potihoma. Tako je novinar slišal, da kralj ne želi povabiti **Lunine vile** na slavnost. Novinar se je takoj neopazno umaknil in poklical **Lunino vilo** ter jo vprašal, kako se počuti glede tega, da je kralj noče povabiti na praznovanje.

Kaj bi storili, če bi bili Lunina vila?

1. Novinarju povem, da moje nepovabilo kaže, da v kraljestvu ni svobode govora, če kritiziranje kralja pomeni izključitev.
2. Novinarju povem, da ima kraljevi par zagotovo svoje razloge za to, da nekoga ne povabi, in izrazim upanje, da bo javnost kmalu izvedela zanje.
3. Povem, da ne bom komentirala ničesar, glede na to, da me o tem nihče ni uradno obvestil.
4. Novinarju povem, da kraljevi par morda še ne ve, da sem nameravala mali princesi podariti urok za dober spanec.
5. Novinarju povem, da mali princesi ni treba trpeti, če nisem povabljena, zato ji bom urok za dober spanec poslala vseeno.

Kako podati povratne informacije? I

Sneguljčica je živel v majhni gozdni koči s sedmimi palčki. Delitev dela je bila dobro vzpostavljena: palčki so dolge dneve delali v rudniku diamantov in dragulje prodajali trgovcem ter tako zaslužili denar za vsakodnevne stroške. **Sneguljčica** je kuhala, čistila, prala perilo in po potrebi kurila peč ter savno. Vsi so bili zadovoljni s takšno ureditvijo – razen Godrnjavčka. Vztrajal je, da bi morali vsi, ki živijo v hiši, izmenično opravljati vsa opravila. Po njegovi zamisli bi morala Sneguljčica vsak ponedeljek delati v rudniku, medtem ko bi eden izmed palčkov prevzel gospodinjska opravila. Da bi pomirili Godrnjavčka, so se odločili slediti tej rotaciji. V ponedeljek je **Sneguljčica** odšla v rudnik kopat diamante, Zaspancek pa je prevzel hišna opravila. Ko so se rudarji vrnili domov, so jih pričakali zažgani makaroni, kupi nepomite posode, mrzla hiša in Zaspancek z opeklinami.

Kaj bi storili, če bi bili Sneguljčica?

1. Godrnjavčku neposredno povem, da sprememba, ki jo je želel, ni delovala, ker vsi ne znajo opravljati vseh nalog.
2. Godrnjavčku povem, da bi lahko v prihodnje razmislili o pravičnejši delitvi dela, vendar mora zdaj motivirati vse palčke, da pospravijo nastalo zmedo.
3. Povem, da mora Zaspancek hitro pripraviti nekaj užitnega za jesti in nato pospraviti kuhinjo, ker sem po delovnem dnevu lačna in želim jutri začeti s čisto kuhinjo.
4. Godrnjavčku povem, da lahko zaradi tega poskusa razpravljamo in ugotovimo boljši način delitve gospodinjskih opravil v prihodnje, tako da bodo vsi zadovoljni.
5. Godrnjavčku predlagam, naj se pogovori z Zaspancekom in ga vpraša, kaj se je zgodilo ter kakšno pomoč bi morda potreboval, da bi se bolje spopadal z nalogami.

Kako podati povratne informacije? II

Sedem palčkov in Sneguljčica niso več mogli prenašati **Godrnjavčkovega** nenehnega pritoževanja, zato so se odločili, da bodo v ponedeljek pripravili »dan zamenjave vlog«. Sneguljčica je odšla kopat diamante, palčki pa so žrebali, kdo bo ostal doma, čistil, skrbel za peč in kuhal. Po naključju je bila vloga dodeljena Zaspančku.

Zaspanček se je zelo trudil, vendar je med kuhanjem testenin zaspal. Zbudil se je šele, ko je štedilnik že gorel, se hudo opekkel, pozabil prižgati pečico, zaradi opečene roke pa tudi ni pomil posode.

Kaj bi storili, če bi bili Godrnjavček?

1. Zaspančku povem, da ni v celoti izpolnil pričakovanj in ga vprašam, katere možnosti ali korake vidi za izboljšanje situacije.
2. Povem, da je po mojem mnenju pošteno, da z lastnim denarjem plača hrano za seboj za vse; ko ne bomo več lačni, bomo pripravljene skupaj segreti pečico in pospraviti.
3. Ne rečem ničesar; najprej opazujem, kako situacijo komentirajo drugi.
4. Zaspančku povem, da sva oba naredila napako, ker nisva nastavila alarmov na uri, saj vsi vemo, da je njegova težava, da nenehno nekontrolirano zaspi.
5. Povem, da je hiša ostala cela in da bo priprava novih testenin hitra, zato lahko nered pri gospodinjskih opravilih vzame kot lekcijo.

Iskrenost in informirano sprejemanje odločitev I

Ko sta se Trnuljčica in celoten dvor prebudila iz stoletnega spanja, je kraljev ekonomski svetovalec opravil analizo in ugotovil, da je veliko storitev, ki so jih ljudje opravljali pred 100 leti, danes mogoče kupiti ceneje ali pa jih opravljajo roboti. V zadnjem stoletju je kraljestvo izgubilo več virov prihodkov: kmetijstvo v regiji je propadlo, lepo tiskane knjige pa je zdaj mogoče prodajati le pod ceno. **Svetovalec** je kralju predstavil celotno analizo. Kralj ga je nato vprašal, kako lahko ohrani svoj življenjski standard.

Kaj bi storili, če bi bili kraljev svetovalec?

1. Kralju povem, da me ni pozorno poslušal, in ponovim, da moja analiza ne odgovarja na vprašanje, kako lahko kralj ohrani svoj življenjski standard.
2. Razmislim o kraljevem povzetku in vprašam, ali ohranjanje njegovega življenjskega standarda pomeni tudi ohranjanje življenjskega standarda celotnega dvora.
3. Povzamem z besedami, da mora kralj dodatno zmanjšati stroške in poiskati nove vire prihodkov.
4. Povem, da razumem kraljevo zaskrbljenost zaradi morebitnega padca življenjskega standarda, in ga vprašam, katere možnosti varčevanja vidi sam.
5. Svetovalec predlaga izvedbo nove analize, da bi ugotovili najboljši način za ohranitev kraljevega življenjskega standarda.

Iskrenost in informirano sprejemanje odločitev II

Trnuljčica se je prebudila iz stoletnega spanja in skupaj z njo tudi celoten dvor. Kmalu je stari kralj ugotovil, da so se v teh stotih letih viri prihodkov kraljestva zmanjšali. Spoznal je, da bo moral odpustiti polovico ljudi, zaposlenih na dvoru, in povečati delovno obremenitev tistih, ki bodo ostali, da bi palača lahko še naprej delovala.

Kralj se je udeležil usposabljanja o odpuščanju zaposlenih, kjer so mu svetovali, da je treba obvestila o odpovedi – nepričakovano – zaposlenim vročiti v prisotnosti odvetnika in da je treba odpuščanja izvesti hitro, da ljudje ne bi imeli časa okrevati in uveljavljati svojih pravic. **Trnuljčica** je za ta načrt izvedela med večernim obrokom.

Kaj bi storili, če bi bili Trnuljčica?

1. Povem, da bi moral kralj vsakemu odpuščenemu izraziti hvaležnost ter mu izplačati primerno odpravnino, po potrebi pa za to celo vzeti posojilo.
2. Predlagam, da se o situaciji razpravlja v širšem krogu.
3. Odpuščanja so kraljeva skrb kot delodajalca; jaz lahko napišem osebna zahvalna pisma tistim, ki bodo odpuščeni.
4. Kralja vprašam, ali je pripravljen na to, da ga bodo ljudje, ki so mu dolgo služili, zaradi takšnega ravnanja začeli sovražiti.
5. Kralju povem, da bi moral situacijo obravnavati skupaj s tistimi, ki jih odpušča; morda so nekateri pripravljeni nadaljevati delo z zmanjšanim obsegom dela.

KNJIGA 1: Primeri za novinarje in komunikacijske strokovnjake

Novinarske etične norme so se v demokratičnih družbah razvijale skozi številna desetletja. Posledično so novinarji in komunikacijski strokovnjaki profesionalci, za katere je obstoj norm, ki urejajo komunikacijo, obdelavo informacij in njihovo širjenje, nekaj samoumevnega. Zakaj bi torej poznavanje in uporaba načel etike dialoške komunikacije koristila novinarjem in komunikacijskim strokovnjakom?

Eno osrednjih načel novinarske etike je, da je dolžnost novinarstva služiti potrebi javnosti po resničnih in relevantnih informacijah. Z drugimi besedami, novinarji morajo biti primarno lojalni javnosti, čeprav morajo v vsakodnevni praksi izkazovati lojalnost tudi svojemu občinstvu, virom in subjektom svojih zgodb, pogosto pa morajo te zapletene odločitve sprejemati pod časovnim pritiskom. Primarna lojalnost strokovnjaka za komuniciranje pa je vezana na organizacijo, ki ji služi. Prav ta razlika povzroča nekatere najpomembnejše napetosti med tema dvema profesionalnima vlogama.

Etika dialoške komunikacije pa presega in zajema profesionalna etična načela tako novinarjev kot strokovnjakov za komuniciranje. Čeprav odločitve glede hierarhije lojalnosti ostajajo pomembne, so drugotnega pomena glede na temeljne vrednote dialoške komunikacije. Etika dialoške komunikacije temelji na poslušanju (vključno z odzivi, ki govorcu sporočajo, da je bil razumljen), argumentaciji, ki temelji na dokazih, ter spoštljivi interakciji, v kateri so asimetrije moči zmanjšane. Ali lahko novinar te vrednote uporablja na primer pri razkrivanju korupcije? Da – ker so resnicoljubnost, človekovo dostojanstvo in zavračanje manipulativnih praks univerzalne vrednote komunikacijske etike.

Od sredine osemdesetih do konca devetdesetih let prejšnjega stoletja je upravljanje komunikacij doživelo tako imenovani dialoški obrat, med katerim so akademski pristopi k organizacijski komunikaciji vse bolj poudarjali dvosmerno komunikacijo z javnostjo. V praksi pa je še vedno mogoče srečati komunikacijske strokovnjake, ki se osredotočajo predvsem na to, kako svojo sporočilo posredovati ciljni publiki.

Kljub dolgoletnim profesionalnim tradicijam današnje polarizirano in s propagando prežeto okolje javne komunikacije profesionalne komunikatorje sili k poglobljenemu razmisleku o vsakodnevni komunikacijski etiki. Etika dialoške komunikacije ponuja enega od možnih pristopov, pri katerem sam način komunikacije spodbuja družbeno kohezijo. Biti slišan in razumljen je za ljudi temeljnega pomena. Občinstvo ne ceni situacij, v katerih novinar metaforično »povozi« sogovornika. Prav tako lahko komunikacijski vodja, ki iz lojalnosti do vodstva govori o zaposlenih namesto z njimi, nehote prispeva k njihovi odtujenosti od organizacije.

Na podlagi desetletij akademskih razprav o vrednotah, hierarhijah lojalnosti, načelih in konceptih novinarske in komunikacijske etike je projekt Diacomet predlagal področja, vrednote in načela etike dialoške komunikacije. Namen teh je vzpostaviti normativni okvir in oblikovati smernice za doseganje pozitivnih rezultatov ter preprečevanje negativnih posledic (kot je nastanek konflikta). Ta načela niso nespremenljiva; uporabniki jih lahko skozi prakso reinterpreterirajo in nadgrajujejo, zlasti glede na nenehno spreminjajoče se komunikacijsko okolje.

Načela so oblikovana na splošni ravni in pomen dobijo šele pri interpretaciji v kontekstu konkretnih primerov. V tej knjižici smo zbrali kratke pripovedi, ki temeljijo na praktičnih primerih iz različnih držav in na katere je mogoče uporabiti predlagana načela (glej notranjo stran naslovnice te knjižice).

Značilnost komunikacijske etike je, da uporaba načel pogosto zavzema sivo območje, kjer so jasne interpretacije v vsakodnevni komunikacijskih situacijah redke. V nekaterih primerih pa so kršitve dobre prakse očitne. V takšnih primerih postane odločitev, kako se odzvati, etična izbira. Kako naj se odzove nekdo, ki je žrtev? Kaj pa opazovalec? Ali ima opazovalec sploh dovolj informacij, da poseže v situacijo?

Na primer: mimoidoči opazi fotoreporterja, ki dostavljen paket premakne na prvo stopnico hiše, da bi samotarskega stanovalca premamil, da stopi dovolj daleč ven, da ga lahko fotografira. Oseba pride po stopnicah po paket, reporter pa jo fotografira. Ali bi moral opazovalec reporterju povedati, da takšna taktika pomeni zavajanje? Ali pa bi moral o dogodku pisati na svojem blogu, ne da bi se prej pogovoril z novinarjem?

Namen te igre je spodbuditi razpravo o takšnih vprašanjih.

Otrok v medijih I

Uvedena je izobraževalna reforma, ki zahteva standardizirane teste ob koncu 3. razreda. Na podlagi rezultatov bodo učenci v naslednjem šolskem letu razvrščeni po ravneh pri posameznih predmetih. Sprememba je sprožila medijsko razpravo. Novinarka Kate se odloči reformo raziskati z vidika otrok in obišče socialno ogroženo območje, da bi pridobila njihova mnenja. Prek lokalnih šolskih oziroma starševskih svetov poišče kontakte in stopi v stik s **Thomasom**, očetom tretješolca. Kate pojasni, da želi izpostaviti skrbi glede testov z vidika učencev, in prosi za dovoljenje, da za televizijski prispevek intervjuva **Thomasovega** sina.

Kaj bi storili na Thomasovem mestu?

1. Čeprav je poslušanje otroških mnenj pomembno, je v medijih to še vedno prereditko. Strinjam se z intervjujem, vendar prosim, da ga pred predvajanjem pregledam.
2. Cenim vključevanje otrok v medije, vendar novinarki predlagam, naj stopi v stik s starejšimi učenci, ki imajo več izkušenj s testi za določanje standardov.
3. Rekel bom, da če moj otrok želi dati intervju, nimam razloga, da bi to zavrnil.
4. Svoje dovoljenje dam pod pogojem, da novinarka hkrati intervjuva mojega otroka in nekaj njegovih sošolcev, ter ji posredujem telefonske številke drugih staršev.
5. Rekel bom, da je mojega otroka mogoče intervjuvati samo v moji prisotnosti, saj tako majhen otrok ne more sam govoriti o temi testov za določanje standardov.

Otrok v medijih II

Laura je glavna urednica nacionalne tiskovne agencije. V teku je reforma, ki zahteva teste za določanje standardov ob koncu vsakega šolskega leta, učenci pa bodo glede na rezultate razvrščeni po ravneh. Sprememba je sprožila medijsko razpravo. Novinarka Kate želi prikazati otroško perspektivo in obišče socialno ogroženo območje. Z dovoljenjem očeta intervjuva njegovega sina, ki obiskuje 3. razred. Na vprašanje, ali ve, kaj je nacionalno standardizirano preverjanje znanja, otrok odgovori: »Da.« Na vprašanje, kaj mora znati za test, pa odgovori: »Biti moram tiho.« Kate vpraša **Lauro**, ali bi morali posnetek predvajati.

Kaj bi storili na Laurinem mestu?

1. Javnost potrebuje resnico. Intervju avtentično odraža otrokovo razumevanje testov za določanje standardov, starš pa je dal dovoljenje.
2. Pri testih za določanje standardov bi morali biti otroci slišani, reformatorje pa je treba spomniti, v čigavem interesu se reforma izvaja.
3. Otroški odgovor pritegne pozornost, kar je v vsakem primeru pomembno.
4. Novinarki predlagam, naj uporabi samo prvi del intervjuja, saj organizacijam za zaščito otrok in medijskim etikom javno širjenje takšnega intervjuja verjetno ne bo všeč.
5. Otrokov odgovor bi ga lahko v očeh številnih gledalcev prikazal kot neumnega. Novinarki ne bom dovolila uporabiti tega intervjuja.

Pozabljeni zapiski I

Tarmo, mlad komunikacijski strokovnjak na državni ravni, je vključen v dolgotrajen projekt, ki vpliva na lokalne skupnosti in naleti na vse večji odpor. Na napetem srečanju Marta, lokalna prebivalka, izrazi frustracijo, da država ponovno sprašuje za njihova mnenja. Spomni se podobnega srečanja leto prej, ko je nekdo zapisoval njihove pripombe, in vpraša, kaj se je zgodilo s tistimi povratnimi informacijami. **Tarmo** se zave, da je bil prav on tisti, ki je takrat zapisoval pripombe; takrat je njihov prispevek cenil, vendar je zaradi hitrega tempa projekta nanje pozabil.

Kaj bi storili na Tarmovem mestu?

1. Priznam svojo napako, ker sem pozabil na povratne informacije, podane lani, in pojasnim, da se pri vključevanju več skupnosti lahko zgodijo napake.
2. Predlagal bi sodelovanje v tem krogu zbiranja povratnih informacij, saj bo tako največ možnosti, da bodo obravnavane.
3. Molčal bi o tem, kaj se je zgodilo z zapiski.
4. Skupnosti bi obljubil, da bodo njihove povratne informacije v tem krogu ustrezno obdelane, če bodo sodelovali.
5. Priznal bi svojo napako, ker lani podanih povratnih informacij nisem obdelal. Nato bi vprašal, ali želi skupnost prejšnjim pripombam še kaj dodati.

Pozabljeni zapiski II

Martina skupnost je prizadeta zaradi dolgotrajnega projekta, frustracija pa narašča. Na novem burnem srečanju **Marta** vpraša, zakaj država ponovno sprašuje za njihova mnenja. Spomni se podobnega srečanja leto prej, ko je nekdo zapisoval njihove pripombe, in vpraša, kaj se je zgodilo s tistimi povratnimi informacijami. Komunikacijski strokovnjak odgovori, da se prispevki obdelujejo, in predlaga nadaljevanje trenutne razprave.

Kaj bi storili na Martinem mestu?

1. Zahtevala bi informacije o tem, kdo je bil lani prisoten in kdo je zapisoval pripombe, da bi bila ta oseba lahko opozorjena zaradi svoje malomarnosti.
2. Ponovno bi poudarila povratne informacije, podane lani, v upanju, da bodo tokrat uslišane.
3. Preostanek razprave bi predsedela v tišini.
4. Zahtevala bi kontaktne podatke nadrejenega komunikacijskega strokovnjaka, da bi povratne informacije dobile odgovor.
5. Menim, da se moja skupnost uporablja zgolj za ustvarjanje videza vključevanja. Predlagam, da razpravo zaključimo, saj se povratnih informacij skupnosti ne posluša.

Resnica ali varnost? I

Villem, socialni delavec v mladinskem centru, ni neposredno vključen v organizacijo LGBTQ+ dogodkov, vendar opaža vse več nadlegovanja udeležencev in organizatorjev. Nekega dne prejme Facebook vabilo na protest, ki ga organizira populistična stranka in je načrtovan ob istem času kot LGBTQ+ dogodek. Protest spodbuja sovražnost, nekateri celo predlagajo, da bi mladinski center zažgali. **Villem** opozori organizatorje, ki dogodek predstavijo, vendar se odločijo, da medijev ne bodo obvestili. **Villem** nato razmišlja, ali bi jih moral kontaktirati sam.

Kaj bi storili na Villemovem mestu?

1. Ne bi se obrnil na medije, ker je varnost centra moja glavna prioriteta, javna izpostavljenost pa bi to varnost ogrozila. Bi pa kontaktiral pristojne organe.
2. Medijski hiši bi poslal anonimno sporočilo o incidentu.
3. Ne bi storil ničesar, saj nisem povezan z dogodkom.
4. Medijski hiši bi poslal anonimno sporočilo o incidentu, vendar bi prej o tem obvestil svoje sodelavce.
5. V intervjuju za medijsko hišo bi javno spregovoril proti populistični stranki in dogodku, ki ga je organizirala.

Resnica alil varnost? II

Andres, novinar nacionalnega spletnega portala, izve, da je moral mladinski center zaradi groženj populistične stranke, vključno s pozivi, naj »vse zažgejo«, svoj LGBTQ+ razpravni dogodek prestaviti na skrivno lokacijo. Po preverjanju dejstev **Andres** zgodbo oceni kot nacionalno pomembno. Vendar okleva z objavo, saj se boji, da bi medijska pozornost lahko povzročila dodatne grožnje ter mladinski center in njegove udeležence izpostavila večjemu tveganju.

Kaj bi storili na Andresovem mestu?

1. Zgodbe ne bi objavil, vendar bi obvestil pristojne organe.
2. Zgodbo bi objavil, vendar bi izpustil vse občutljive informacije (imena, čas, lokacijo itd.).
3. Zgodbo bi objavil z vsemi relevantnimi podrobnostmi.
4. Zgodbo bi objavil, vendar brez občutljivih informacij. Hkrati bi pozval k pravnemu ukrepanju proti storilcem.
5. Zgodbe ne bi objavil, saj je varnost udeležencev in mladinskega centra pomembnejša.

Slavni borec I

V svetu mešanih borilnih veščin poteka burna razprava o upravičenosti slavnega borca do nastopanja zaradi njegovega spola. **John**, amaterski trener, je sprva na vprašanje gledal predvsem skozi prizmo športnih pravil in poštenosti. Ko je razprava postajala vse bolj ideološka, je opazil, da nekateri kolegi borca povsem zavračajo, drugi pa si prizadevajo za bolj uravnoteženo razpravo. Ker je **John** v svoji skupnosti dobro poznan, ga je lokalni medij prosil za komentar, vendar zaradi polarizirane narave teme okleva.

Kaj bi storili na Johnovem mestu?

1. Novinarju bi sporočil, da intervju zavračam. Nisem dovolj usposobljen za podajanje mnenja.
2. Intervju bi sprejel le pod pogojem, da lahko preverim, kako bodo moje izjave predstavljene v prispevku.
3. Njihovo prošnjo za intervju bi zavrnil, ker se ne želim vpletati v to situacijo.
4. Intervju bi zavrnil, vendar bi priporočil nekatere kolege s podobnim strokovnim znanjem, ki imajo glede teme bolj jasno stališče in bi bili morda pripravljene dati intervju.
5. Sprejel bi intervju z novinarjem in v njem pojasnil situacijo ter zavrnil očitno neutemeljene trditve.

Slavni borec II

V svetu mešanih borilnih veščin poteka burna razprava o upravičenosti slavnega borca do nastopanja zaradi njegovega spola. Novinar **Clark** dobi nalogo zagotoviti intervju na to temo. Zaveda se, da zaostrovanje razprave povečuje zanimanje občinstva, zato intervjuva amaterskega MMA trenerja, ki poda relevantne komentarje, vendar izpostavi tudi kritična vprašanja glede športne zveze in njene neaktivnosti pri obravnavanju zadeve. Kasneje trener prosi, da se njegove bolj kontroverzne izjave umaknejo.

Kaj bi storili na Clarkovem mestu?

1. Ne bi pristal na umik njegovih izjav iz prispevka, saj mora novinar po opravljenem intervjuju ohraniti neodvisno uredniško avtonomijo glede tega, kaj bo uporabil.
2. Sogovorniku pojasnim, da bo področje trpelo posledice, če si nihče ne bo upal izzvati ravnanja športne zveze.
3. Ne želim, da bi moji viri trpeli posledice; izjave izpustim.
4. S sogovornikom bi razjasnil, katere izjave želi umakniti, nato pa bi jih izpustil.
5. Pogovoril bi se s sogovornikom in ga vprašal, ali bi želel dati nov intervju.

Selektivno urejanje? I

Tomas, študent medijev in komunikacije, začne prakso v nacionalnem uredništvu, navdušen nad možnostjo prakticiranja nepristranskega novinarstva. Vendar kmalu opazi, da urednik pred predvajanjem spreminja njegove prispevke, odstranjuje dele, ki jih **Tomas** vidi kot objektivne, ter preoblikuje vsebino tako, da ustreza določenemu uredniškemu pogledu. **Tomas** ima občutek, da je poudarek bolj na pripovedi kot na resničnem poročanju. Nekega dne, ko se **Tomas** ponovno sooči z obsežno preoblikovano različico svojega prispevka, začne razmišljati, ali bi moral kaj reči.

Kaj bi storili na Tomasovem mestu?

1. Obvestil bi nadrejene in izrazil nezadovoljstvo zaradi spreminjanja mojega prispevka. Vprašal bi, ali je takšna praksa običajna in ali bi se ji bilo mogoče izogniti.
2. Uredništvo bi prosil, naj me v prihodnje vključuje v uredniške odločitve glede mojega dela.
3. Ne bi storil ničesar, saj odločitev o tem, kaj bo objavljeno, ni moja.
4. Uredništvo bi prosil za pojasnilo, zakaj so prispevek spremenili, in vprašal, ali bi lahko kaj naredil bolje.
5. Osebnostno bi se opravičil sogovorniku, ki je bil zaradi montaže napačno predstavljen na televiziji.

Selektivno urejanje? II

Tiina, urednica v nacionalnem uredništvu, je odgovorna za krajšanje prispevkov, da ustrezajo predvidenemu času predvajanja. Nov praktikant je začel oddajati zanimive, vendar predolge prispevke, ki zahtevajo urejanje. Nekega dne **Tiina** prejme elektronsko sporočilo praktikanta, v katerem izraža nezadovoljstvo z njenimi popravki. Spomni se, da je bilo več njegovih prispevkov treba skrajšati zaradi nepričakovanega razvoja dogodkov, ki je zahteval prostor v programu.

Kaj bi storili na Tiininem mestu?

1. Odgovorila bi, da sicer cenim kritiko, vendar je neutemeljena, saj imam strokovno znanje, ki ga praktikant nima.
2. Pojasnila bi, zakaj so bili popravki narejeni, in praktikantu povedala, naj se obrne na svojega mentorja, če moja razlaga zanj ni sprejemljiva.
3. Na elektronsko sporočilo se ne bi odzvala, saj ni bilo poslano po ustrezni poti oziroma prek mojih nadrejenih.
4. Odpisala bi, pojasnila razloge za popravke in ponudila nasvete za pisanje prihodnjih prispevkov.
5. Odpisala bi, pojasnila razloge za popravke in ponudila nasvete za pisanje prihodnjih prispevkov.

Identiteta avtorja I

V nabiralnik kulturne novinarka **Laure** prispe dobro napisan družbenokritični članek v prvi osebi, podpisan z imenom Raimondo King. Avtor se predstavlja kot mlad intelektualec. **Laura** posumi, da gre za psevdonim, zato preveri pretekle objave in ugotovi, da se ime pojavlja v številnih publikacijah. Članek uredi in objavi, ta pa prejme pozitivne odzive.

Kasneje istega dne igralska zvezdnica Inna pokliče **Lauro** in pove, da je imela spletni intervju z Raimondom Kingom – brez videa –, med katerim ji je zastavljal nenavadno specifična vprašanja, ki so nakazovala poglobljeno kulturno znanje. Prav tako ji ni poslal članka v pregled ter jo je prikazal kot ekscentrično osebo. **Laura** začne sumiti, da je »Raimondo King« morda skupni psevdonim, ki ga uporablja več avtorjev.

Kaj bi storili na Laurinem mestu?

1. Zavrnila bi objavo kakršnih koli nadaljnjih člankov ali intervjujev Raimonda Kinga, ker je uporaba psevdonima zavajajoča.
2. Na blogu bi objavila zapis o tem, da je »Raimondo King« morda psevdonim, kar bi javnosti lahko pomagalo bolje razumeti relevantne informacije.
3. Ne bi storila ničesar, saj reševanje vprašanj avtentičnosti avtorjev ni odgovornost posameznega novinarja
4. Raimondu Kingu bi napisala elektronsko sporočilo in izrazila mnenje, da bi moral javnosti pojasniti svoje motive, saj v današnji dobi umetne inteligence psevdonimi niso etično sprejemljivi.
5. Vprašanje bi odprla na uredniškem sestanku in poudarila, da bi morali zaradi umetne inteligence vsi novinarji vedeti, kdo stoji za avtorji, ki uporabljajo psevdonime. Če pravi avtor ni znan, bi to moralo avtomatično izključiti možnost objave članka.

Identiteta avtorja II

Tom, glavni urednik kulturnega časopisa, ve, da njegov brat – gledališki kritik – pripada manjši skupini, v kateri sta tudi vladni predstavnik in sodnik, ki občasno skupaj pišejo družbenokritične članke pod psevdonimom »Raimondo King«. **Tom** ne ve natančno, kdo vse sodeluje. Njegov brat psevdonim uporablja tudi za samostojne prispevke.

Skupina trdi, da virtualna identiteta bralcem pomaga osredotočiti se na ideje namesto na avtorje. Doslej so bili članki zaradi svoje pronicljivosti in retorične dovršenosti dobro sprejeti.

Zdaj pa je novinarka Laura izrazila pomisleke glede objavljanja del pod psevdonimom brez vedenja, kdo se skriva za njim. Uredniška ekipa se s tem strinja in čaka na **Tomovo** odločitev.

Kaj bi storili na Tomovem mestu?

1. Uredniški ekipi bi povedal vse, kar vem o psevdonimu in ljudeh, ki sodelujejo. Odgovorni smo za to, kar objavljamo, zato bi morala uredniška ekipa vedeti, kdo stoji za članki v našem časopisu.
2. Predlagal bi, da se uporaba psevdonimov dovoljuje od primera do primera. Pri družbenokritičnih člankih sta vsebina in sporočilo pomembnejša od identitete avtorja oziroma avtorjev, saj lahko ta celo prepreči objektivno presojo vsebine.
3. V tem ne vidim težave. Uporaba psevdonimov je dolgoletna tradicija in ne potrebujemo še ene politike glede vsebine in objavljanja.
4. Strinjal bi se z drugimi člani uredništva in sprožil oblikovanje nove, strožje politike glede psevdonimov v uredništvu.
5. Predlagal bi, da spoštujemo avtorjevo željo po anonimnosti – navsezadnje je to njegova pravica. Naše stališče glede psevdonimov bi bralcem pojasnil v naslednjem uvodniku.

Promoviranje izdelka, ki mi ni všeč? I

Matej, priljubljen lepotni vplivnež, se znajde pred dilemo po podpisu sponzorske pogodbe s kozmetično znamko. Ko izdelke preizkusi, ugotovi, da je eden izmed njih slabo zasnovan in nizke kakovosti – nekaj, česar sam ne bi priporočil ali uporabljal. Na sestanku z znamko izve, da je prav ta izdelek osrednji del kampanje in da ga močno podpira marketinški proračun. Znamka vztraja, da mora biti izdelek vključen v njegovo vsebino, ter ga prepričuje, da je prestal vse potrebne teste. Dogovorijo se za novo srečanje čez teden dni, ko pričakujejo osnutek **Matejeve** promocijske vsebine.

Kaj bi storili na Matejevem mestu?

1. Govoriti resnico in biti iskren do svojih sledilcev je načelo, od katerega ne bom odstopil. Ne morem širiti nepoštenih informacij.
2. Vljudno pojasnim, da je za dobro vseh potrebno zamenjati osrednji izdelek, saj trenutni ne bi bil primeren za moje sledilce. Tako bo znamka pri mojih sledilcih ostala verodostojna.
3. Odločim se vključiti izdelek v promocijo. Zavedam se, da morda ne ustreza popolnoma mojim preferencam, vendar bi lahko bil odličen za druge. Tako ohranim odnos s partnerjem, občinstvu pa dam možnost, da si ustvari lastno mnenje.
4. Na sestanku bom govoril le o izdelkih, ki so mi všeč. Sodelovanje sem pripravljen nadaljevati pod pogojem, da lahko pozitivno izpostavim izdelke, ki so mi res všeč, in skušam najti kompromis, pri katerem bi se osredotočili na ustvarjanje vsebine posebej zanje.
5. Sodelovanje sem pripravljen nadaljevati le, če sem lahko popolnoma iskren glede svoje izkušnje. To pomeni, da izpostavim izdelke, ki so mi res všeč, in transparentno povem, kateri mi ni ustrezal.

Promoviranje izdelka, ki mi ni všeč? II

Kristi že več kot tri leta spremlja makeup vplivneža Mateja in je pogosto kupila izdelke, ki jih je priporočal, vedno z dobrimi rezultati. Zaupa mu in ga skoraj dojema kot prijatelja.

Nedavno je Matej v objavi in zgodbi promoviral novo linijo ličil ter posebej pohvalil en ključni izdelek. Čeprav je bila objava označena kot sodelovanje, je Matej izjavil: »Gre za sodelovanje, ja, ampak sem se zanj strinjal samo zato, ker je ta izdelek RES dober.«

Ker je zaupala njegovi presoji, je **Kristi** izdelek naročila po polni ceni. Ko ga je preizkusila, pa je bila razočarana. Imel je močan, cenen vonj in čeprav ni povzročil draženja, je bil neprijeten za uporabo.

Kaj bi storili na Kristinem mestu?

1. Pisala bi Mateju in izrazila razočaranje nad njegovo zadnjo promocijo. Prosila bi ga, naj v prihodnje bolj iskreno presoja promocije.
2. Svojo slabo izkušnjo bi delila v komentarjih pod objavo in podvomila v integriteto vplivneža, v upanju, da bo to drugim pomagalo pri boljših odločitvah.
3. Ne bi storila ničesar. Ne verjamem, da bi moj komentar kaj spremenil, poleg tega pa se ne želim izpostavljati sovražnim odzivom.
4. Mateju bi pisala zasebno in ga opozorila, da oboževalcem ne bi bilo všeč, če bi "se prodal". Javne objave pa ne bi napisala, ker ne želim še dodatno podpihovati situacije.
5. Razumem, da je Matej morda res verjel, da je izdelek dober, ali pa je moral pri kampanji upoštevati določene omejitve. Zato se odločim ostati tiho, da ustvarjalca vsebin ne bi spravila v zadrego.

Pripovedovanje zgodb v dokumentarnem filmu I

Marc, filmski ustvarjalec, ki pripravlja dokumentarni film o vsakdanjih ljudeh, ki uvajajo majhne, a pomembne spremembe, se sooča z ustvarjalnim pritiskom sodelavcev, ki zagovarjajo bolj dramatične vsebine za povečanje gledanosti. **Marc** pa ceni prikaz običajnih življenj in ne želi žrtvovati sporočila zaradi finančne vrednosti. Pred izidom filma velika kinematografska družba ponudi predvajanje filma, vendar vztraja, da bo napovednike pripravila sama. **Marc** ve, da je družba znana po vizualno privlačnih, a poenostavljenih napovednikih, ki včasih izkrivijo končni rezultat.

Kaj bi storili na Marcovem mestu?

1. Zavrnil bi ponudbo. Ne želim izdati svojega filma z zavajajočim napovednikom, ki bi lahko zmedel gledalce.
2. Sprejel bi ponudbo, da bi ljudje lahko videli moj film. Če moram za to žrtvovati napovednik, je vredno.
3. Ponudbo bi ignoriral in napovednik pripravil sam. Svoj film imam preveč rad, da bi dovolil zavajajoč napovednik.
4. Sprejel bi ponudbo, vendar bi ljudem, ki so predstavljeni v filmu, pojasnil, da bodo njihove izkušnje kljub poenostavljenemu napovedniku objavljene in promovirane.
5. Zavrnil bi ponudbo, saj bi šlo za neiskren prikaz ljudi, ki so bili dokumentirani.

Pripovedovanje zgodb v dokumentarnem filmu II

Joan vodi produkcijsko podjetje, ki stoji za Marcovim dokumentarnim filmom, in običajno zavzema nevtralen pristop do ustvarjalnih odločitev. Vendar mora poskrbeti, da podjetje ostane finančno vzdržno. Velika kinodvoranska družba ponudi velikodušen dogovor za predvajanje Marcovega filma, vendar želi imeti nadzor nad napovedniki. Marc okleva, ali bi se odpovedal temu nadzoru, in **Joan** prosi za nasvet. Joan ve, da se podjetje sooča s finančnimi težavami in da bi sprejetje ponudbe lahko pomagalo podjetju obstati.

Kaj bi storili na Joaninem mestu?

1. Marcu bi povedal, da zaupam njegovi presoji, in odločitev prepustil njemu. Ne bi mu povedal za finančne težave podjetja, ker bi to vplivalo na njegovo odločitev.
2. Marca bi obvestil o finančnih težavah podjetja v upanju, da bi pristal na dogovor.
3. Marcu bi rekel, naj sprejme dogovor, če ne more ponuditi boljše rešitve, kako bi podjetje lahko poravnalo svoje obveznosti.
4. Predlagal bi, da se skuša s podjetjem pogajati o pogojih. Morda bi bilo mogoče podpisati nekakšno razširjeno pogodbo, kar bi lahko bilo dobro tudi za Marca.
5. Ponudil bi se, da prevzamem odločanje, pri čemer bi poskrbel za zaščito njegovih interesov. Tako bi Marc lahko dobil nekaj miru.

Konflikt v oddaji v živo I

Leena, upokojena politologinja, ostaja aktivna v javnih razpravah in zagovarja pravične politike. Povabljena je v televizijsko razpravo v živo o temi, ki jo dobro pozna, vendar kmalu ugotovi, da ni bila povabljena kot strokovnjakinja, temveč kot predstavnica starejših. Ker ima občutek, da jo reducirajo na njeno starost namesto da bi priznali njeno strokovno znanje, se **Leena** počuti užaljeno. Sooča se z odločitvijo, ali naj napako popravi ali ne.

Kaj bi storili na Leeninem mestu?

1. Napako bi popravila, ker je najpomembnejši element razprave iskrena komunikacija.
2. Napako bi popravila, ker bi to vodilo do bolj produktivnega pogovora, saj bi lahko podala svoje strokovno mnenje.
3. Napake ne bi popravila, ker ne želim izpasti slabo na televiziji v živo.
4. Napake ne bi popravila, ker ne želim spodkopavati verodostojnosti voditelja oddaje.
5. Napako bi popravila, ker je nastopanje pod napačno pretvezo zavajajoče za gledalce oddaje.

Konflikt v oddaji v živo II

Kaisa, televizijska voditeljica pri velikem medijskem podjetju, je bila povabljena k moderiranju razprave o novi politiki. Strinjala se je in se temeljito pripravila ... ali pa je vsaj tako mislila. Ko se je oddaja začela, je **Kaisa** predstavila vse sodelujoče, vendar je ob predstavitvi Leene kot predstavnice starejših naletela na konflikt. Leena je povedala, da je bila napačno predstavljena, saj je v oddajo prišla kot strokovnjakinja. Nato je podvomila v verodostojnost medijske hiše in rekla: »Nisem imela velikih pričakovanj glede tega nastopa, ampak to je preseglo vsa moja pričakovanja. Popolnoma sramotno!«

Kaj bi storili na Kaisinem mestu?

1. Priznala bi, da sem naredila napako, in se opravičila. Hkrati pa bi Leeno prosila, naj bo od tega trenutka naprej v oddaji bolj spoštljiva.
2. Napako bi popravila tako, da bi Leeni dovolila, da se predstavi sama. Nato bi vprašanje zastavila drugemu gostu, njegov odgovor pa bi mi – upam – dal dovolj časa, da pripravim nova vprašanja za Leeno kot »strokovnjakinjo«.
3. Nadaljevala bi oddajo in ne bi dodatno opozarjala na izpad. Hkrati bi poskusila producentu nakazati, naj pripravi nova vprašanja, ki jih lahko zastavim Leeni.
4. Priznala bi možnost, da je prišlo do napake. Odločila bi se, da Leeni namenim več časa v oddaji, da predstavi svoje strokovno mnenje.
5. Opravičila bi se in Leeno vprašala, ali se ji zdi primerno, da kot strokovnjakinja govori o izkušnjah starejših.

KNJIGA 2: Primeri za predstavnike organizacij

Konstruktiven medosebni dialog praviloma ustvarja pozitivna čustva, saj poslušnost in vključenost v razprave krepi občutek, da je posameznik cenjen član skupnosti. V praksi pa organizacije lahko v svojih poslanstvih in vizijah poudarjajo sodelovanje in odprtost, ne da bi se ta načela dejansko odražala v vsakodnevni komunikaciji.

Na primer: vodja lahko skliče sestanek, razdeli naloge in nato oznani, da morajo zaposleni zdaj začeti sodelovati. Ali pa zaposleni med letnim razgovorom predlaga spremembe delovnih procesov, vodja prikimava v znak strinjanja, v nadaljnji praksi pa zaposleni ne zazna nobenih sprememb niti ne prejme pojasnila, zakaj predlagane spremembe niso bile uvedene. V takšnih (in številnih podobnih) situacijah ljudje najverjetneje ne delujejo v slabi veri; pogosto preprosto ne opazijo odsotnosti dialoga. Res pa je tudi, da dialog zahteva tako trud kot čas.

Načela etike dialoške komunikacije skupaj s spodaj predstavljenimi primeri iz vsakdanjega organizacijskega življenja posameznikom pomagajo bolje prepoznati situacije, ki zahtevajo etično odločanje o tem, katera komunikacijska rešitev je v določenem kontekstu najprimernejša.

Etika dialoške komunikacije v organizacijah je v veliki meri odvisna od odprtosti, veščin in motivacije vodij, da zaposlenim prisluhnejo na način, ki jih resnično vključuje v odločitve, ki jih zadevajo, ali na področjih, kjer imajo ustrezno strokovno znanje. Pogosto je prav tako od vodij odvisno, ali je na sestankih dopuščena uporaba manipulativnih tehnik – torej ali nekdo uporablja manipulacijo, predsedujoči sestanku pa ne posreduje.

Z drugimi besedami: kultura dialoške komunikacije v organizacijah zahteva, da je vsak vodja pripravljen sprejemati kritične povratne informacije, saj poslušanje, vključevanje in komunikacijsko opolnomočenje podrejenih zahtevajo trajen trud in predanost.

Državlanski aktivizem ob soočenju s predsodki I

Zaradi potekajočih reform je **Ruth** postala skupnostna aktivistka in vodi državljansko pobudo za ohranitev pomembne lokalne storitve. Prizadeva si ohranjati konstruktiven ton, čeprav nekateri člani gibanja zagovarjajo bolj radikalna stališča. Na srečanju z reformno skupino se jim pridruži skupina podpornikov. Še preden govorniki začnejo, povezana skupina začne žvižgati in z vzkliki preglasovati govorce..

Kaj bi storili na Ruthinem mestu?

1. Povzročanje nemira je nesprejemljivo. Posredovala bi in zahtevala, da žvižgači in tisti, ki preglasujejo druge, takoj prenehajo s svojim vedenjem. Če bi bilo potrebno, bi poklicala varnostnike.
2. Posredovala bi in spregovorila ter vse pozvala k vljudnosti drug do drugega. Obljubila bi, da bo vsak, ki želi govoriti, dobil besedo ob svojem času.
3. Ne bi storila ničesar. Upravljanje interakcij z radikalnimi akterji je del odgovornosti tistih, ki vodijo reformo.
4. Reformni skupini bi se opravičila zaradi vedenja članov skupnosti in ponudila, da srečanje prestavimo v drug, manjši prostor.
5. Opravičila bi se vsem zbranim in predlagala, da skupina, ki se je pridružila, najprej na vljuden način izrazi svoje pomisleke.

Državlanski aktivizem ob soočenju s predsodki II

Zaradi nacionalne varčevalne politike mora agencija X pojasniti, zakaj ukinitve lokalne storitve omogoča zagotavljanje kakovostnejših storitev v bližnjem mestu. **Anna** je poslana, da predstavi načrt, in pripravi govor z naslovom *Kakovost ali dostopnost? Tveganja in priložnosti*. Vendar občinstvo takoj, ko začne govoriti, odreagira z jeznimi vzkliki in žvižganjem.

Kaj bi storili na Anninem mestu?

1. Nespoštljivega vedenja se ne sme tolerirati. Javno bi vprašala, ali sem pravilno razumela, da sem bila povabljena govoriti na informativnem srečanju ali pa gre za protestni shod. Če velja drugo, bom takoj odšla.
2. Organizatorje bi javno prosila, naj poskrbijo, da bodo tisti, ki motijo dogodek, odstranjeni, da bi lahko vsi nadaljevali s programom.
3. Nadaljevanje po načrtu nima smisla. Prisotnim bi prek mikrofona pojasnila, da sem prišla iskreno govoriti o prihodnosti storitve – tako o povezanih tveganjih kot priložnostih – vendar mi to žal ni omogočeno.
4. Mirno bi predstavila svoje stališče, da bi se ljudje lahko sami odločili, komu bodo prisluhnili. Kljub vsemu bi podala informacije, ki so bile zahtevane od mene in sem jih skrbno pripravila.
5. Prek mikrofona bi pojasnila, da bi najprej rada prisluhnila pomislekom ljudi, ki storitve v svoji soseski ne bi več prejeli. Organizatorja bi prosila, naj ljudem omogoči, da spregovorijo.

Napaka novega vodje I

Brian, strokovnjak, ki pa je nov v vodstveni vlogi, prevzame vodenje majhne enote sedmih ljudi. Ena izmed članic, Carmen, ima veliko izkušenj z vodenjem projektov, vendar je zelo obremenjena z delom in ni neposredno vključena v trenutni projekt. Na prvem srečanju **Brianu** omeni svojo delovno obremenitev. Ko organizacija pripravlja vmesno poročilo, **Brian** še vedno ni dobro seznanjen z zahtevami projekta. Tik pred oddajo odkrijejo in popravijo napako pri stroških osebja. Ekipa, razočarana nad situacijo, se sprašuje, zakaj **Brian** ni poiskal Carmenine pomoči.

Kaj bi storili na Brianovem mestu?

1. Opravičil bi se za svojo napako in obljubil, da bom v prihodnje bolj upošteval Carmenino strokovno znanje.
2. Zaposlenim v enoti bi na sestanku povedal, da bom pripravil pregled kompetenc zaposlenih in prerazporedil naloge.
3. Zaposlene bi prosil, naj v prihodnje podajo predloge še pred začetkom projekta.
4. Zaposlenim bi povedal, da razumem njihove pomisleke, in predlagal vzpostavitev oglasne table, kjer bi lahko ljudje zaprosili za pomoč, kar bi lahko izboljšalo sodelovanje.
5. Zaposlenim v oddelku bi na sestanku povedal, da se mi je zdelo najpomembneje prisluhniti Carmen, ki mi je jasno povedala, da se počuti preobremenjeno z delom.

Napaka novega vodje II

Brian, strokovnjak, ki pa je nov v vodstveni vlogi, prevzame vodenje majhne enote sedmih ljudi. Ena izmed članic, **Carmen**, ima veliko izkušenj z vodenjem projektov, vendar je zelo obremenjena z delom in ni neposredno vključena v trenutni projekt. Brianu pove, da se bo ekipnega sestanka zaradi kratkih rokov lahko udeležila le za kratek čas. **Carmen** se zaveda, da mora enota kmalu oddati vmesno poročilo o velikem projektu in da Brian najverjetneje ne bo imel dovolj časa, da bi se podrobno seznanil z njegovo vsebino.

Kaj bi storili na Carmeninem mestu?

1. Nikomur ne bi svetovala, dokler me za to izrecno ne prosijo.
2. Ker predvidevam, da bi lahko prišlo do težav z vmesnim poročilom, bi sodelavcem povedala, da bom našla način za pomoč in svetovanje, če bodo menili, da potrebujejo mojo pomoč – vsekakor pa ne v zadnjem trenutku.
3. Ker nisem vodja, je moja odgovornost le skrb za lastno dobrobit ob opravljanju dodeljenega dela. Izogibala bi se prevzemanju dodatnih nalog, saj sem blizu izgorelosti.
4. Po uvodnem sestanku bi Brianu poslala elektronsko sporočilo, v katerem bi na kratko izrazila obžalovanje, da sem morala tako hitro oditi, in dodala, da bova zagotovo našla primeren čas za pogovor, če bi želel izvedeti več o mojih področjih strokovnosti.
5. Skrbelo bi me, da novi vodja ne bo imel dovolj časa za projekt. Po sestanku bi mu poslala elektronsko sporočilo in napisala, da imam izkušnje s podobnimi projekti ter da bom poskusila pomagati, če bo menil, da potrebuje moj nasvet.

Sporočilo državnega organa na sporni družbeni platformi I

Stephen, ki dela v oddelku za odnose z javnostmi državne agencije, mora mlade odrasle doseči z informacijami o storitvah institucije. Po raziskavi njihovih medijskih navad ugotovi, da največ časa preživijo na družbenem omrežju Y, ki je znano po širjenju dezinformacij. Uradnikom je bilo zato svetovano, naj tega omrežja ne uporabljajo za državno komuniciranje.

Kaj bi storili na Stephenovem mestu?

1. Družbenim omrežjem, pri katerih ni jasno, katere informacije filtrirajo algoritmi in čigavim interesom služijo, se je treba izogibati.
2. Varnostna pravila, ki jih je določila država, so pomembna, vendar je pomembno tudi obveščanje ciljne skupine. Sporočilo bi pretvoril v meme in ga razširil po čim več kanalih.
3. Omrežje bi uporabil za objavo zelo kratkega sporočila, s katerim bi zainteresirane mlade povabil, naj za več informacij obišejo spletno stran naše institucije.
4. Dilemo bi predstavil svojemu nadrejenemu in vprašal, katera vrednota je za našo institucijo pomembnejša: neuporaba sumljivih družbenih omrežij ali čim bolj neposredno doseganje mladih.
5. Moja naloga je poskrbeti, da bodo mladi kritični do uporabe družbenih omrežij. Napisal bi članek o problemu svoje moralne izbire in ga razširil po medijih ter na spletni strani naše institucije.

Sporočilo državnega organa na sporni družbeni platformi II

Oscar, 19-letnik, kritičen do propagande velikih družbenih omrežij, je kot hobi ustvaril manjši izobraževalni program. Opazi, da je družbeno omrežje Y, priljubljeno med njegovimi vrstniki, objavilo kratko sporočilo državne agencije o reformi, povezani z mladimi, in uporabnike usmerilo na spletno stran agencije za več podrobnosti.

Kaj bi storili na Oscarjevem mestu?

1. Ne bi storil ničesar, saj ima vsak pravico odločati, kje bo širil svoje informacije in katere kanale bo uporabljal.
2. V javnih medijih bi napisal kritičen komentar, da bi uporabnikom pokazal, kako oni sami in državni organi hranijo in podpirajo propagandne kanale.
3. Ne bi storil ničesar, ker mnenje enega samega kritika ne bo ničesar spremenilo.
4. Državni agenciji bi napisal pismo in predlagal, da bi namesto širjenja svojih sporočil na sumljivem družbenem omrežju Y za ta namen lahko uporabili mlade, kot sem jaz, ki imamo mreže med vrstniki svoje starosti.
5. Ne bi storil ničesar, ker mnenje enega samega kritika ne bo ničesar spremenilo. Ta primer bi dodal v svojo zbirko primerov, na podlagi katerih bom pripravil predavanje o varnostnih tveganjih, ki jih predstavlja ravnanje državne agencije, in ga razširil na video platformi.

Govoriti resnico oblasti I

Profesor **Red**, ki je že dolgo kritičen do komunikacijske kulture na univerzi, opaža vzorec utišanja nestrinjajočih glasov. Na neformalnih srečanjih sodelavci previdno delijo izkušnje, da jih odvrtaajo od izražanja kritičnih stališč, kar se profesorju **Redu** zdi zaskrbljujoče v instituciji, ki naj bi varovala akademsko svobodo.

Ko izve, da glasnemu kritičnemu sodelavcu niso podaljšali pogodbe, profesor **Red** na javnem elektronskem seznamu objavi zapis, v katerem predstavi svoje pomisleke (ne da bi kogarkoli imenoval), in pozove k sestanku fakultete z dekanom. Med sestankom profesor **Red** opazi, da dekan postaja vse bolj razburjen vsakič, ko sam spregovori.

Kaj bi storili na mestu profesorja Reda?

1. Govoril bi o pomislekih, ki sem jih izpostavil v objavi. Dekanova odgovornost je, da sprejme kritiko glede svojega vodenja in odločanja.
2. Poskusil bi usmeriti razpravo proti rešitvam in omiliti kritiko, usmerjeno proti dekanu.
3. Ne bi storil ničesar – dekan si je kritiko zaslužil in ker je v tej situaciji vodja, je njegova odgovornost, da se z njo sooči.
4. Skrbi me način, kako se dekan odziva, zato bi predlagal, da razpravo nadaljujemo ob drugem, primernejšem času, da bi se vsi lahko nekoliko umirili.
5. Skrbi me, da bi lahko imele to srečanje negativne posledice za mojega sodelavca, če bom nadaljeval s kritiko dekana. Zato bi prenehal s kritiko in drugim omogočil, da izrazijo svoja stališča.

Govoriti resnico oblasti II

Profesor **Blue**, dekan fakultete, se sooča z naraščajočimi napetostmi in kritikami na univerzi. Na poštnem seznamu fakultete se pojavi podrobno pismo, ki opozarja na napake v vodstvu in namiguje, da zaposleni, ki odkrito izražajo svoje mnenje, tvegajo izgubo službe. Avtor pisma – profesor Red – pozove k srečanju celotne fakultete in posebej zahteva prisotnost dekana **Bluea**. Srečanje postane čustveno nabito, dekan **Blue** pa se počuti javno napadenega in ponižanega.

Kaj bi storili na mestu dekana Bluea?

1. Moja odgovornost je, da sedim in poslušam, kaj imajo moji sodelavci povedati.
2. Srečanje je postalo preveč napeto, zato bi predlagal kratek premor za zmanjšanje napetosti.
3. Opravičil bi se in povedal, da mi je žal, če se počutijo tako, vendar menim, da je ta kritika nepravilna, zato se srečanja ne morem več udeleževati.
4. Poskusil bi ohraniti miren obraz in razumeti njihove pomisleke. Postavil bi dodatna vprašanja za razjasnitev njihovih skrbi ter reflektiral del kritike.
5. Profesorju Redu bi predlagal manjše srečanje in ga prosil, naj povabi tudi ljudi, za katere meni, da so izgubili službo zaradi govorjenja resnice.

Objaviti nespoštovanje? I

Po zaključku srednje šole v Kolumbiji je 19-letni **Fernando** sprejel šestmesečno delo varuške v eni izmed evropskih prestolnic, da bi pridobil mednarodne izkušnje. Kot začetnik med vlogerji na svojem kanalu »**Fernando** v Evropi« deli trenutke iz svojega vsakdana – tako dobre kot slabe. Gostiteljska starša vesta za njegove vsebine in sta se pojavila že v več videih. V njegovem najnovejšem vlogu med snemanjem vstopita v sobo vidno razdražena in ga prosita, naj pogosteje očisti kuhinjo. Fernando ni prepričan, ali sta opazila, da snema.

Kaj bi storili na Fernandovem mestu?

1. Video bi objavil, saj moja gostiteljska starša vesta, da delim svoje avtentične izkušnje iz Evrope.
2. Video bi uredil tako, da bi vključil svojo razlago situacije.
3. Video bi objavil tako kot običajno. Tukaj sem le kratek čas in prepoznavnost mi pomaga pri mojih prihodnjih načrtih.
4. Staršema bi pokazal video in ju vprašal, ali se strinjata z objavo.
5. Videa ne bi objavil. Ne želim, da bi se moja gostiteljska starša soočila s kakršnim koli negativnim odzivom.

Objaviti nespoštovanje? II

Lisa, 24-letnica, prostovoljno sodeluje pri manjši nevladni organizaciji »Protect the Babysitters« in spremlja različne vplivneže. Naleti na Fernandov video, v katerem ga gostiteljska starša – očitno brez zavedanja, da ju snema – grajata, ker ni očistil kuhinje.

Lisa, ki se zavzema za pravice varušek, meni, da je ton neprimeren, in poudarja, da čiščenje ni del nalog varuške. Čeprav se ji Fernandovi drugi videi zdijo pozitivni in zanimivi, ima občutek, da je način, kako starša govorita z njim, prestopil mejo in kaže nespoštovanje do varuške.

Kaj bi storili na Lisinem mestu?

1. Stopila bi v stik s Fernandom in mu pojasnila, da je vedenje staršev nesprejemljivo, ter ponudila, da v njegovem imenu obvestim socialne službe.
2. Javno bi pod Fernandovim videom napisala, kako zaskrbljujoč se mi zdi video, ter spodbudila Fernanda in druge, naj se postavijo proti takšni nepravilnosti. Omenila bi tudi svojo nevladno organizacijo, ki lahko pomaga ljudem v stiski.
3. Ker ne vidim znakov, da bi šlo za sistematičen problem, in Fernando v tej situaciji ne deluje nemočen, ne bi storila ničesar.
4. Video bi delila z aktivisti in stiki v svoji skupini ter jih vprašala za mnenje o videu in o tem, ali bi morali stopiti v stik s Fernandom.
5. Fernandu bi zasebno pisala in ga vprašala, ali ima kakršnakoli vprašanja glede pravic varušek.

Avtonomija ali ugajanje financerju I

Savannah, financerka okoljske nevladne organizacije, se udeleži še enega sestanka o prihajajoči kampanji glede podnebnih sprememb. Vendar neodločnost ekipe kampanje ovira napredek. Poleg tega je **Savannah** v kampanjo vložila precejšnja sredstva, rezultatov pa še vedno ni. Ker meni, da je vprašanje izjemno pomembno, se sprašuje, ali bi morala stopiti v stik z vodjo kampanje in ga prisiliti k ukrepanju, da bi dosegli konkretne rezultate.

Kaj bi storili na Savannahinem mestu?

1. Na sestanku bi povedala, da po mojem mnenju ne napredujemo. Zahtevala bi konkretne rešitve za doseg dogovorjenih ciljev.
2. Podnebne spremembe so pomembno vprašanje za doseganje javnega dobrega. Zahtevala bi, da ekipa kampanje pospeši delo.
3. Ekipi kampanje bi ponudila dodatno finančno nagrado, če bi bili takoj doseženi rezultati.
4. Ker ekipo kampanje sestavljajo strokovnjaki, bi jih spodbudila in pohvalila njihovo dobro delo pri vključevanju čim več ljudi.
5. Po sestanku bi govorila z vodjo in ga vprašala, kakšno pomoč ekipa potrebuje za doseg rezultatov.

Avtonomija ali ugajanje financerju II

Luca dela za okoljsko nevladno organizacijo, osredotočeno na ozaveščanje o podnebnih spremembah. Vodi javno kampanjo, katere cilj je pritegniti čim več ljudi. Med možgansko nevihto o izbiri pravega tona kampanje se ekipa težko odloči med pristopom, ki temelji na upanju, in pristopom, ki temelji na strahu. **Luca** meni, da odločitve ne bi smeli sprejeti prehitro, hkrati pa ve, da mora pokazati rezultate. Težava se še zaostri, ko glavni financer kampanje zahteva takojšnje rezultate in namigne na bonus, če bo **Luca** ugodil njegovim pričakovanjem.

Kaj bi storili na Lucovem mestu?

1. Financerju bi povedal, da moramo ustvarjalni ekipi omogočiti, da svoje delo opravi neodvisno, brez prehitevanja odločitev.
2. Menim, da mora kampanja ljudi pritegniti, zato predlagam, da preizkusimo različne rešitve in izberemo tisto, ki spodbuja smiselno delovanje, ne glede na čas, ki bo za to potreben.
3. Sprejel bi izvršno odločitev, ki bi projekt premaknila naprej, in si prizadeval za pridobitev bonusa.
4. Ker naša nevladna organizacija brez zunanjih sredstev ne more delovati in je financer nezadovoljen, bi predstavil trenutno stanje in vprašal, katero možnost imajo raje.
6. Vem, da je moja ekipa zelo trdo delala za doseganje dobrih rezultatov. Zato bi sam prevzel dodatno delo.

Žaljiv način izražanja na interni mailing listi organizacije I

Allan, novi zaposleni, odkrije, da bi bilo mogoče določeno uredbo, ki se je doslej razlagala ozko, razumeti tudi drugače. Ker meni, da je to pomembno, svoje stališče deli na interni mailing listi organizacije. Kim, dolgoletni zaposleni, mu javno odgovori z navedbo, da **Allan** nima ustreznega strokovnega ozadja za takšno izjavo.

Kaj bi storili na Allanovem mestu?

1. Na seznam bi napisal, da menim, da bi moralo v organizaciji veljati pravilo, da nihče ni osebno in/ali javno napaden.
2. Ponovno bi uporabil mailing listo in pojasnil, da je bilo moje sporočilo namenjeno opozarjanju na problem. Predlagal bi organizacijo posebnega seminarja za razpravo o tem vprašanju.
3. Menim, da sodelavci razumejo, da je bil Kimin napad neprimeren, vendar bi uporabil izjavo v prvi osebi in napisal: »Počutim se, da je bilo postavljanje pod vprašaj moje kompetentnosti neupravičeno.
4. Napisal bi: »Zdi se, da sem tukaj nehote odprl vprašanje, o katerem imajo ljudje različna mnenja. Predlagam, da bi bilo dobro, če bi jaz in drugi imeli možnost prisluhniti Kiminim izkušnjam«.
5. Razumem, da je Kim posebej občutljiv glede vprašanja, ki sem ga odprl. Zato bi stopil do njega in ga prosil, naj mi pojasni svojo reakcijo.

Žaljiv način izražanja na interni mailing listi organizacije II

Kim že dolgo dela na področju, povezanem z uredbami, ki zadevajo področje X. Ko prebere objavo novega zaposlenega Allana, ki namiguje, da je bila uredba razlagana preozko, ima občutek, da Allan nima dovolj znanja o temi. Zato javno odgovori, da Allan ni kompetenten za takšne trditve. Kasneje **Kim** prejme klic sodelavca, ki mu pove, da je bil njegov komentar nesorazmeren osebni napad.

Kaj bi storili na Kiminem mestu?

1. Razumem, da je Allan to dojel kot napad, zato bi se mu na seznamu opravičil.
2. Razumem, da se je Allan morda počutil napadenega, zato bi na seznam poslal pojasnilo, s katerim bi poudaril, kako bi morale nove interpretacije nastajati na našem področju.
3. Odločil bi se vztrajati pri svojem stališču – Allan nima kompetenc na tem področju in njegovo sporočilo je bilo napad na moje strokovno znanje.
4. Čeprav še vedno menim, da je bilo moje strokovno znanje napadeno, upoštevam perspektivo sodelavca – na seznam bi napisal opravičilo in predlagal, da prisluhnemo Allanovemu pogledu na razlago.
5. Razumem, da je bil Allan morda prizadet, zato bi ga vprašal, kako je sam doživel situacijo.

Breme zagovorništva I

Krovna organizacija za osebe s posebnimi potrebami je uspešno zagovarjala njihove pravice, zato so predstavniki organizacije zdaj vključeni v vse pomembne politične razprave in preglede dokumentov.

Aarne, eden izmed predstavnikov, opaža vse večje število prošenj: podajanje mnenj, sodelovanje v razpravah, vodenje okroglih miz in komentiranje osnutkov zakonov. Tik pred božičem prejme še eno nujno prošnjo vladnega svetovalca, naj pregleda politično občutljiv osnutek zakona. **Aarne** se zaveda, da bi nalogo lahko prevzel le en član ekipe, Mirko, ki pa je že na robu izgorelosti. Kljub temu je zakon izjemno pomemben za osebe s posebnimi potrebami.

Kaj bi storili na Aarnejevem mestu?

1. Pojasnil bi, da čeprav popolnoma razumemo pomembnost teme, se moramo držati svojih notranjih načel. Trenutno ne moremo zagotoviti ravni kakovosti, ki si jo ta zadeva zasluži.
2. Mirka bi vključil v odločitev in predlagal, da nadaljujemo le, če njegovo dobro počutje ne bo ogroženo.
3. Ker bi ta naloga lahko okrepila naš položaj, bi Mirka prosil za še zadnji napor in mu obljubil poznejše nadomestilo ali priznanje.
4. Ekipo bi vprašal, ali lahko kdo pomaga Mirku ali prevzame del dela, da bi zagotovili vsaj omejen prispevek.
5. Ker je ta zakon zelo pomemben, bi Mirka prosil, naj ga pregleda, sam pa bi pomagal, kjerkoli bi lahko. Ljudje, za katere se borimo, potrebujejo, da smo čim bolj pozorni in predani, tudi če to pomeni žrtvovanje lastnega zdravja za cilj.

Breme zagovorništva II

Mirko dela za zagovorniško organizacijo in za njim je zelo intenzivno obdobje. Nujno potrebuje počitek, vendar ga tik pred prazniki vodja ekipe Aarne prosi, naj pregleda nov osnutek zakona ministrstva, saj morajo pripombe oddati še pred prazniki.

Aarne nalogo predstavi kot manjšo zadevo in pove, da je **Mirko** zelo spreten pri pojasnjevanju kompleksnih idej. Vendar **Mirko** ve, da je dokument obsežen in zahteven ter da bi zahteval več dni zbranega dela.

Razpet je med dvema možnostma: če nalogo sprejme, bo žrtvoval počitek in čas z družino; če jo zavrne, pa bi lahko izpadlo, kot da mu ni mar za vprašanje, ki mu v resnici veliko pomeni.

Kaj bi storili na Mirkovem mestu?

1. Tudi če je to neprijetno ali osebno zahtevno, čutim moralno dolžnost komentirati dokument, saj je zagovarjanje pravic ranljivih ljudi del moje poklicne odgovornosti.
2. Odločim se, da delo opravim, ker verjamem, da bi lahko moj prispevek – tudi na račun mojega prostega časa – pomembno izboljšal končni zakon.
3. Vljudno zavrnem in pojasnim, da sem trenutno blizu izgorelosti in potrebujem počitek. Verjamem, da mi bo skrb za duševno in telesno zdravje omogočila učinkovitejše delo v prihodnosti.
4. Poskusim najti kompromis tako, da Aarneju ponudim komentar le glede najpomembnejših delov dokumenta, ne pa celotnega besedila. Tako lahko podam smiseln prispevek, ne da bi bila moja družina popolnoma zapostavljena.
5. Zavedam se, da sem v delo vložil veliko energije, zdaj pa me potrebujejo moja družina, partner in otroci. Odločim se, da naloge ne prevzamem, saj je skrb za najbližje moja prioriteta.

Napetosti na sestanku I

Martin pet minut prepozno ugotovi, da se je projektni sestanek že začel. Tiho se pridruži in posluša Emmino predstavitev, ki mu je zelo koristna, saj se zaradi pomanjkanja časa še ni uspel seznaniti z novim projektom. Ravno ko Emma želi podati povzetek, jo Anna prekine z vprašanjem o konkretnih navodilih za ekipo, nato pa takoj začne predstavljati svoje ideje o delovnih procesih in odgovornostih. Emma je zaradi prekinitve vidno razdražena, **Martin** pa začuti, kako napetost v prostoru narašča.

Kaj bi storili na Martinovem mestu?

1. Menim, da bi morala v organizaciji prevladovati kultura spoštljive komunikacije, zato bi vstal in povedal, da je pogovor postal nespoštljiv.
2. Anni bi predlagal, naj Emma dokonča predstavitev, svoje ideje in predloge delovnih procesov pa pošlje v dokumentu po sestanku, saj v preostalem času sestanka ni dovolj prostora za resno razpravo.
3. Ne bi storil ničesar, ker sem že tako časovno in miselno preobremenjen, poleg tega pa bom tako ali tako kasneje izvedel, kaj moram narediti.
4. Povedal bi, da je bila Emmina predstavitev pomembna zame in morda tudi za druge, da dobimo pregled nad projektom, saj smo bili vsi tako zaposleni, da sem sam že pozabil podrobnosti. Pomembno je, da vsi razumemo, kaj je treba narediti kot celoto in do kdaj.
5. Menim, da je bila Anna do Emme nerazumno agresivna. Prosil bi za besedo in povedal, da bi morali poslušati Emmo in ji pustiti, da dokonča svojo predstavitev.

Napetosti na sestanku II

Anna, vodja projekta in moderatorka sestanka, začne srečanje z razlago cilja: v 45 minutah se morajo dogovoriti o konkretnih odgovornostih. Emma, ki je odgovorna za delovno področje, predstavi aktivnosti. Po 35 minutah ponudi povzetek, če ni vprašanj. **Anna**, ki čuti časovni pritisk, jo prekine z vprašanjem o konkretnih navodilih za člane ekipe, nato pa začne razlagati svoje ideje o delovnih procesih. Emma, vidno razdražena, vpraša, kdo pravzaprav vodi predstavitev. **Anna** vztraja, da zmanjkuje časa, in začne deliti svoj zaslon, ne da bi počakala. Emma ji jezno reče, naj preneha. Martin, ki se je sestanku pridružil pozno, pripomni, da je izmenjava nespoštljiva in da Emma ni dobila prostora za mirno predstavitev.

Kaj bi storili na Anninem mestu?

1. Rekla bi, da zame vljudnost pomeni spoštovanje časa ljudi, kar pomeni, da morajo ljudje, ki pridejo na sestanek, dobiti odgovore, ki so jim bili obljubljeni.
2. Trdila bi, da se moramo za pravočasno dokončanje projekta takoj dogovoriti o razdelitvi odgovornosti. Nimamo časa za vljudnostne formalnosti..
3. Branila bi se pred Martinovim očitkom, ki se mi zdi neprimeren, saj je Martin zamudil na sestanek in ni slišal, da je bil namen srečanja pridobiti pregled nad nalogami ljudi. Moja naloga kot moderatorke je zagotoviti, da dosežemo te cilje.
4. Povedala bi, da mi je žal, če je moj poseg deloval nespoštljivo, in predlagala, da zdaj prisluhujemo vprašanjem udeležencev.
5. Opravičila bi se in povedala, da je bil moj namen podpreti Emmo pri njenih odgovornostih. Predlagala bi, da z Emmo po sestanku ostaneva še nekoliko dlje in se pogovoriva o tem, kaj se je zgodilo med nama.

KNJIGA 3: Primeri za visoko šolstvo

Akademsko znanje v veliki meri temelji na dialogu. Svobodna, spoštljiva, iskrena, analitična in kritična razprava je predpogoj za nastajanje akademskega znanja in za akademsko izobraževanje. Sodobne univerze pa so se oddaljile od tega akademskega ideala, saj sta pospeševanje družbenega časa in prevladujoči modeli financiranja ustvarila pogoje, v katerih je objavljane idej in raziskovalnih rezultatov pogosto koristnejše kot dolgotrajno sodelovanje v razpravah. Res je, da se bo s širjenjem generativne umetne inteligence potreba po dialogu med predavatelji in študenti verjetno povečala; vendar je težko predvideti, kakšne oblike bo ta dialog lahko dobil.

Visokošolske institucije predstavljajo posebno komunikacijsko okolje. Po eni strani delujejo znotraj hierarhičnih struktur (npr. asistent, predavatelj, izredni profesor, redni profesor). Po drugi strani pa, kot je bilo že omenjeno, akademsko učenje in razprava najbolje delujeta v dialoških pogojih, kjer imajo tisti z več institucionalne moči odgovornost opolnomočiti tiste z manj moči. Zato etika dialoške komunikacije predstavlja sestavni del kulture visokega šolstva, vendar je odgovornost vseh, ki sodelujejo v visokem šolstvu, da jo razumejo in uresničujejo v vsakodnevni praksi.

Ta zbirka komunikacijsko-etičnih pripovedi, zasnovanih za kontekst visokega šolstva, predstavlja različne komunikacijske situacije med različnimi akterji – bodisi med predavateljem in študentom, mentorjem in podrejenim ali med študenti samimi. Nekateri primeri obravnavajo meje akademske svobode in občutljive teme, drugi pa se neposredno nanašajo na situacije, ki nastajajo v učilnici.

Etika dialoške komunikacije se prepleta tudi z raziskovalno etiko. Na primer, zavrača prakso častnega ali podarjenega avtorstva – pripisovanja avtorstva v zameno za položaj ali uslugo namesto zaradi dejanskega prispevka k članku. Če pa dobronamerni sodelavec zaradi ohranjanja dobrih odnosov ali izogibanja konfliktu med avtorje vključi osebo, katere edini prispevek je bilo zagotavljanje financiranja, se pojavi komunikacijsko-etična dilema. Ali in kako naj sodelavcu povemo, da je kršil načelo raziskovalne etike? Ali naj zaradi ohranitve odnosa ostanemo tiho? Ali pa naj zadevo prijavimo organu, odgovornemu za spoštovanje raziskovalne etike?

Obstajajo tudi presečišča z načeli dobrega poučevanja in učenja. Na primer, podajanje in sprejemanje povratnih informacij zadevata tako pedagoško prakso kot komunikacijsko etiko. Tradicionalno so povratne informacije anonimne, saj naj bi študentom zagotavljale občutek varnosti pri izražanju kritičnih pogledov. Toda kaj se zgodi, ko študent to pravico zlorabi in v povratne informacije vključi žaljive pripombe ali neresnične trditve o predavatelju? Študent lahko na primer napiše, da je predavatelj večkrat zamudil, čeprav je v resnici zamudil le enkrat in še to le za kratek čas. Ena izmed osrednjih vrednot etike dialoške komunikacije je enakost v komunikaciji. Uporaba te vrednote pri vrednotenju sistemov povratnih informacij odpira vprašanje, ali sistem študentom in predavateljem nalaga enako odgovornost za to, da je povedano ali zapisano resnično ter podpira človekovo dostojanstvo in dialog.

Eden od ciljev tukaj predstavljenih pripovedi je povabiti udeležence k razmisleku o tem, kje se konča dobra raziskovalna ali pedagoška praksa in kje se začne komunikacijska etika.

Nerodno vprašanje I

Brian obiskuje predmet, pri katerem morajo študenti napisati esej in nato razpravljati o delih drug drugega. Zaradi svojih delovnih izkušenj **Brian** temo pozna bolje kot njegovi sošolci. Opazi, da je večina vprašanj drugih študentov nejasnih in pretirano podpornih, tudi kadar imajo eseji očitne pomanjkljivosti. Ena izmed študentk na primer reče: »Izpostavil si vse pomembno, ampak kaj misliš, da je ključno sporočilo?« **Brian** se s tem ne strinja, saj meni, da esej zameša nekatere ključne koncepte.

Kaj bi storili na Brianovem mestu?

1. Izhajal bi iz načela, da napake nikomur ne koristijo. Mirno bi opozoril nanje in pojasnil, kako bi jih bilo mogoče popraviti.
2. Izhajal bi iz naloge, ki jo je postavil predavatelj, in svojo kritiko oblikoval tako, da bi vprašanje že vsebovalo možen pravilen odgovor.
3. Razumem, da se večina sošolcev ni poglobila v nalogo, vendar ne bom opozarjal na njihove napake, ker je to naloga predavatelja. Vse predstavitelje bi pohvalil za nekatere podrobnosti, ki so jih natančno opazili.
4. Moja vloga na tem seminarju ni, da sošolcem dokazujem svoje strokovno znanje s tega področja, vendar bom postavljaj pojasnjevalna vprašanja in se izogibal kritiki. Svoja vprašanja bi začel z besedami: »Ali prav razumem, da ...?«
5. Ker bi lahko moja vprašanja predstavitelje spravila v neprijeten položaj, ko morda ne bi znali odgovoriti, bi nekaj vprašanj postavil le bolj samozavestnim študentom.

Nerodno vprašanje II

Predavateljica **Anne** študentom naroči, naj napišejo kratek esej o temi X, druge študente pa prosi, naj postavljajo pojasnjevalna in kritična vprašanja, pri čemer se ocenjujeta obe nalogi. Zaveda se, da je to zahtevno, saj študenti pogosto neradi kritizirajo svoje vrstnike. **Anne** se prav tako zaveda, da ima Brian, ki temo X zelo dobro pozna, očitno prednost.

Kaj bi storili na Anninem mestu?

1. Takoj bi podala povratno informacijo in ocene za vsako vprašanje. Prav tako bi poudarila, da bo tisti, ki se bo do konca predmeta naučil postavljati boljša vprašanja, prejel višjo oceno za postavljanje vprašanj.
2. Na začetku seminarja bi določila vrstni red študentov, ki postavljajo vprašanja, in Briana postavila na prvo mesto. Upam, da bi Brian ustvaril določen standard dobrih vprašanj.
3. Nkateri ljudje imajo v življenju prednosti. Seminar bi izvedla po načrtu in študente ocenila v skladu z njihovim nastopom.
4. Študente bi spodbudila, naj ob kritiki podajo tudi priznanje, vendar bi dodala, da mora biti priznanje utemeljeno. Za neutemeljeno priznanje bi študent prejel negativne točke.
5. Več časa bi namenila študentom, ki se resnično poglobijo v temo. Študentom, ki se bojijo postavljati kritična vprašanja, bi ponudila možnost, da mi jih pošljejo po elektronski pošti, in jih ocenila ločeno.

Predavanje o občutljivi temi I

Jane je predavateljica študij spolov na univerzi. Opazila je porast tradicionalističnih pogledov na spol tako v akademskem prostoru kot v javnem diskurzu. Na enem izmed svojih predavanj se **Jane** nekoliko preveč prepusti čustvom in poda osebno ter čustveno reakcijo na polarizirajočo temo. Kasneje ji eden izmed sodelavcev pošlje posnetke zaslona razprave, ki jo njeni študenti vodijo na družbenih omrežjih glede njenega izbruha.

Kaj bi storili na Janinem mestu?

1. Na naslednjem predavanju bi razredu povedala, da je predstavljeno stališče moje osebno mnenje in da so vabljeni k razpravi z mano. Če pa se ne strinjajo, morajo biti pripravljeni to tudi izraziti.
2. Na naslednjem predavanju bi se opravičila za svoj izbruh in podrobneje pojasnila svoja stališča.
3. Ne bi storila ničesar in bi nadaljevala s predavanji tako, kot se mi zdi primerno.
4. Dodala bi razpravne forume, kjer bi se študenti lahko anonimno izražali ter delili svoja mnenja in ideje, ki bi mi pomagale izboljšati predavanja.
5. Ne bi storila ničesar, da ne bi izpostavila svojega sodelavca.

Predavanje o občutljivi temi II

Sam je Janin sodelavec. Ima nekaj prijateljev, ki obiskujejo Janin predmet. Zaradi njih ima **Sam** dostop do različnih skupin študentov na družbenih omrežjih. Nekega dne vidi, da študenti Janinega predmeta razpravljajo o njenem izbruhu na predavanju. Medtem ko nekateri študenti branijo njeno ravnanje, večina meni, da je bil Janin izbruh neprofesionalen. Nekateri se celo začnejo norčevati iz Jane.

Kaj bi storili na Samovem mestu?

1. V skupinski klepet bi napisal sporočilo, da imajo lahko žaljive izjave tudi pravne posledice. Posnetkov zaslona pogovora Jane ne bi poslal, da zaščitim zasebnost študentov, bi pa jo obvestil o razpravi.
2. Z Jane bi se pogovoril o tem, kako so bila njena osebna stališča sprejeta, in skupaj z njo razmislil o možnih rešitvah za izboljšanje situacije. Po potrebi bi ji pokazal razpravo na družbenih omrežjih.
3. Ne bi storil ničesar, saj me tema ne zadeva.
4. Z Jane bi se pogovoril o tem, kako so bila njena osebna stališča sprejeta, ne da bi izpostavil študente, ter ji ponudil nasvete, kako v prihodnjih predavanjih zmanjšati takšno deljenje osebnih pogledov, saj je to nekatere študente zmotilo.
5. V skupinski klepet bi napisal sporočilo, v katerem bi Jane branil pred žaljivimi izjavami. Jane bi poslal posnetke zaslona skupinske razprave, da bi bila o dogajanju obveščena.

Prijateljica pošilja opolzkesti znanim osebam I

Maret je nekdanja učiteljica in zdajšnja upokojenka, ki uporablja družbena omrežja za pogovor s prijatelji. Nekateri njeni prijatelji upokojenci pa so na spletu začeli izražati bolj radikalna stališča. **Maret** sklepa, da je ta sprememba posledica vpliva družbenih omrežij. Nekega dne opazi, da njena prijateljica Leida, ki je babica, pod novico, objavljeno na družbenih omrežjih, aktivno komentira tako, da znanemu politiku namenja opolzke žaljivke.

Kaj bi storili na Maretinem mestu?

6. Na Leidine komentarje bi javno odgovorila in opozorila, da takšna osebna mnenja niso primerna pod novičarsko objavo.
2. Na Leidine komentarje bi javno odgovorila in opozorila, da njena dejanja vidijo tudi njeni vnuki.
3. Na objavo se ne bi odzvala, saj me tema ne zadeva.
4. Ne želim se prepirati s prijateljico, vendar njen komentar razumem kot žaljiv. Prijavila bi ga upravljavcu družbenega omrežja v upanju, da jo bo opozoril ali discipliniral.
5. Leidi bi poslala zasebno sporočilo in jo spodbudila, naj razmisli o umiku izjav, ki bi jih kasneje lahko obžalovala.

Prijateljica pošilja opolzkosti znanim osebam II

Leida, upokojenka, ki je nova na družbenih omrežjih, je začela spremljati politične vsebine, ki se ji zdijo verodostojne in so vplivale na njena stališča. Nekega dne vidi objavo, ki hvali politika, za katerega sama verjame, da je koruptiven. Razburjena napiše komentar z žaljivim jezikom. Kasneje jo njena prijateljica Maret zaradi tega javno kritizira.

Kaj bi storili na Leidinem mestu?

1. Na Maretino kritiko bi javno odgovorila s sklicevanjem na svojo pravico do izražanja mnenja.
2. Na Maretino kritiko bi javno odgovorila s predlogom, da se o nesoglasju pogovoriva zasebno.
3. Na Maretino kritiko bi javno odgovorila z zagovarjanjem svojega stališča in navajanjem relevantnih virov.
4. Maret bi napisala zasebno sporočilo in predlagala, da obe odstraniva svoje komentarje.
5. Sprejela bi, da ima moja prijateljica Maret drugačno mnenje, čeprav menim, da je napačno informirana.

Vloga javnih intelektualcev I

Louis, mladi znanstvenik, raziskuje avtohtone skupnosti na ekološko občutljivem območju. Njegove ugotovitve kažejo, da bi predlagani industrijski projekt, ki ga podpira vlada, škodoval biotski raznovrstnosti in porušil način življenja lokalne skupnosti. Dolge ure je namenil pripravi podrobne analize za ministrstvo. V odgovor prejme dolgo zahvalno pismo oddelka za odnose z javnostmi ministrstva. **Louis** pa ima občutek, da njegovih pomislekov niso zares upoštevali in da projekt še vedno napreduje.

Kaj bi storili na Louisovem mestu?

1. Odločil bi se objaviti informacije na svojem profilu na družbenih omrežjih, da bi se razširile.
2. Informacije morajo postati javne, zato bi se s svojim gradivom in pismom ministrstva obrnil na uglednega novinarja.
3. Naredil sem, kar sem lahko. Če se odločijo ignorirati znanstvena dejstva, glede tega ne morem storiti ničesar.
4. Oddelku za odnose z javnostmi ministrstva bi pripravil še en, bolj poglobljen odgovor z namenom, da jih prepričam v bolj odločno ukrepanje.
5. Svoje informacije bi poslal voditeljem avtohtone skupnosti, da bi tudi sami lahko napisali svoje pismo ministrstvu.

Vloga javnih intelektualcev II

Markus, strokovnjak v oddelku za odnose z javnostmi ministrstva, upravlja velik porast informacij zaradi načrtovanega industrijskega projekta na območju, kjer živi avtohtona skupnost. Naleti na temeljito in dobro argumentirano analizo – veliko boljšo od prejšnjih – ter jo deli z ustreznimi uradniki, vključno z ministrom. Minister po hitrem pregledu pove, da je politična odločitev že sprejeta in da ni več o čem razpravljati.

Kaj bi storili na Markusovem mestu?

1. Menim, da mora javnost izvedeti za to analizo, zato jo pošljem prijatelju, ki dela v novinarstvu.
2. Analizo delim z ministrovimi svetovalci, da bi bili o zadevi obveščeni.
3. Če se je minister že odločil, glede tega ne morem storiti veliko. Zadevo opustim.
4. Poskusil bi prepričati ministra, naj informacije vendarle upošteva, saj je mogoče odločitve po potrebi tudi spremeniti.
5. Osebi, ki nam je poslala analizo, pošljem uradno zahvalo in jo pohvalim za vložen trud.

Kdo je odgovoren za informacije? I

Ko je **Lisa** začela študij na univerzi, je izbrala vse obvezne predmete in kot izbirni predmet dodala francoščino preprosto zato, ker je bilo še prosto mesto. Kasneje ji je prijateljica Mona omenila, da se je vključila v eksperimentalni predmet o prihodnjih tehnologijah, ki je bil odprt za vse, vendar ni bil široko oglaševan. **Lisa** ugotovi, da za takšne možnosti sploh ni slišala in da ne ve, kje bi jih lahko našla.

Kaj bi storili na Lisinem mestu?

1. Obrnila bi se na koordinatorja študija in izrecno prosila, da me sproti obvešča o prihodnjih študijskih možnostih, saj je to njegova odgovornost.
2. Obrnila bi se na koordinatorja študija in vprašala, kakšne možnosti imam za iskanje relevantnih in zanimivih izbirnih predmetov.
3. Študentskemu svetu bi vložila pritožbo zaradi omejenih informacij o izbirnih predmetih.
4. Obrnila bi se na predavatelja in ga vprašala o predmetu ter o možnosti poznejše vključitve.
5. Sprejela bi, da sem zamudila zanimiv predmet, vendar je moj urnik že tako poln.

Kdo je odgovoren za informacije? II

Ango, raziskovalec na področju nastajajočih tehnologij, odpre izbirni predmet, v okviru katerega lahko študenti preizkušajo projektna gradiva. Zaradi časovne stiske uspe informacije posredovati le vodji programa Anju, ki jih vključi v fakultetni novičnik. Ko se predmet začne, veliko študentov zaprosi za poznejši vpis, saj se jim predmet zdi zelo zanimiv. **Ango** se počuti preobremenjenega, ker je bil predmet načrtovan za omejeno skupino, zanimanje pa presega razpoložljiva mesta.

Kaj bi storili na Angovem mestu?

1. Velja načelo »kdor prvi pride, prvi melje« – sprejel bi študente, ki so me kontaktirali prej, dokler se mesta ne zapolnijo.
2. Odprl bi še nekaj dodatnih mest, tudi če bi to pomenilo več dela, saj bi tako povečali učni učinek in najbolje izkoristili pripravljena gradiva.
3. Zanimanje bi si zabeležil, vendar zaradi lastne mentalne razbremenitve in obsega dela zdaj ne bi povečeval vpisa.
4. Posvetoval bi se z akademsko ekipo, da bi našli skupno rešitev – morda odprli javno dostopno različico predmeta.
5. Vsakemu študentu bi osebno odgovoril, se mu zahvalil za zanimanje in ga obvestil, da nameravam predmet ponovno izvesti ter jih o tem pravočasno obvestiti.

Zahtevni pomembni pogovori? I

Jonasa, študenta univerze, vse bolj privlačijo politične in družbene razprave. Ceni odprto razpravo, vendar se pogosto znajde v napetih prepirih, zlasti pri občutljivih temah, kot so okoljska vprašanja in vprašanja spola. Opazil je, da so nekatere teme sprejete bolje kot druge.

Nekega večera je zunaj s prijatelji in želi govoriti o nedavnih okoljskih novicah. Vendar se skupini pridruži Lance, ki se je med prejšnjo razpravo z Jonasom močno razjezil. Ko se pogovor nadaljuje, **Jonasa** prosijo, naj pove svoje mnenje.

Kaj bi storili na Jonasovem mestu?

1. Povedal bi svoje mnenje; svoboda govora je temelj smiselnih razprav.
2. Čeprav se mi zdijo različna mnenja pomembna, oklevam z odgovorom – povem le polovico svojega mnenja, da bi pogovor ostal miren.
3. Ne bom se cenzuriral samo zato, ker Lanceu moja mnenja niso všeč. Če želi, lahko odide.
4. Odločim se, da ne bom povedal svojega resničnega mnenja, ampak se strinjam s tem, kar je bilo že povedano.
5. Obrnem se k Lanceu in ga vprašam, kakšno je njegovo mnenje o tej temi.

Zahtevni pomembni pogovori? II

Lance študira v visokošolskem programu, vendar ni prepričan, ali je to prava pot zanj. Nekateri razprave med vrstniki se mu zdijo zapletene in frustrirajoče. Čeprav želi uživati življenje, si želi tudi pridobiti poklic, ki mu bo omogočil zaposlitev.

Med njegovimi prijatelji je tudi Jonas, ki uživa v poglobljenih razpravah o družbenih in okoljskih vprašanjih – temah, ki **Lancea** izčrpavajo. Nekoč sta se močno sprla in **Lance** je izgubil nadzor nad svojim odzivom.

Ko se ponovno srečata v skupini prijateljev, **Lance** prispe ravno v trenutku, ko Jonasa vprašajo za mnenje o okoljskem vprašanju. Jonas okleva z odgovorom.

Kaj bi storili na Lanceovem mestu?

1. Jonas ima pravico izraziti svoje mnenje. Jonasu bi se opravičil za svoj odziv zadnjič in se umaknil iz skupine, saj me ta tema ne zanima.
2. Poskusil bi podpreti Jonasa in ostati miren v razpravi, da bi ohranil mir v skupini.
3. Skupino bi vprašal, ali lahko zamenjamo temo, ker mi povzroča nelagodje.
4. Priznal bi napetost med nama in Jonasu pustil, da dokonča svoje razmišljanje, nato pa bi mirno predstavil svoje mnenje.
5. Jonasa bi spodbudil, naj deli svoje misli, ter pokazal, da njegova stališča kot skupina cenimo.

Dilema skupinskega dela I

Zoe obiskuje predmet s področja komunikacije, pri katerem je zaključna naloga skupinski projekt analize primera etike javnega komuniciranja. V skupini je skupaj z Jamiejem in Anjo, ki ju komaj pozna. **Zoe** prevzame vodilno vlogo in opravi večino pisanja. Jamieja med procesom skoraj ne vidi, medtem ko največ prispevkov poda Anja. Ob oddaji projekta morajo navesti prispevek vsakega člana skupine. Jamie trdi, da je sodeloval pri vseh dejavnostih. **Zoe** okleva, vendar Anja potrdi njegovo sodelovanje in pojasni, da je zaradi družinskih težav izpuščal srečanja.

Kaj bi storili na Zoejinem mestu?

1. Prispevek bi opisala tako, kot ga vidim sama – da sva z Anjo delali skupaj, Jamiejevega sodelovanja pa nisem opazila.
2. Predavatelju bi predlagala spremembo oblike seminarskega dela, da drugi študenti ne bi mogli izkoriščati skupinskega dela.
3. Izpostavila bi svoj prispevek in drugim rekla, naj sami napišejo, kaj menijo, da so prispevali k projektu.
4. Napisala bi to, kar sta mi povedala Jamie in Anja. Ne glede na to, ali jima verjamem ali ne, gre še vedno za skupinski projekt in ne želim uničiti našega odnosa.
5. Upoštevala bi, da Jamie zaradi družinskih težav ni mogel obiskovati srečanj, in zaupala, da je kljub temu sodeloval pri vseh dejavnostih, pomembnih za dokončanje projekta.

Dilema skupinskega dela II

Jamie obiskuje predmet s področja komunikacije skupaj s svojo prijateljico Anjo. Pri študiju Anja običajno prevzame pisanje, medtem ko **Jamie** prispeva ideje. Pisanje mu povzroča težave in pogosto dela napake. Med zaključnim projektom družinske težave vplivajo na njegovo sposobnost polnega sodelovanja. **Jamie** z Anjo ostaja v stiku po telefonu in deli ideje, vendar izpušča srečanja z drugimi člani skupine ter prispeva manj, kot bi se od njega pričakovalo.

Ko pride čas za oddajo projekta, Zoe, vodja projekta v skupini, prosi **Jamieja** in Anjo, naj opišeta svoj prispevek.

Kaj bi storili na Jamiejevem mestu?

1. Iskreno bi povedal, da sem prispeval ideje, potrebne za dokončanje projekta.
2. Povedal bi, da smo vsi prispevali k dokončanju projekta s svojimi individualnimi močmi in da je bila moja prednost ustvarjanje idej.
3. Čeprav moj prispevek ni zelo viden, si prizadevam za pozitivno oceno.
4. Z drugimi člani skupine bi se pogovoril o prispevku vsake osebe, da bi bili vsi zadovoljni s tem, kar bo zapisano.
5. Glede na to, da so vsi trdo delali in da sem moral biti občasno odsoten, menim, da je pošteno, da iskreno predstavim svoj prispevek, da si ne pripisujem zaslug na račun drugih.

Napačno razumljena naloga I

Anna že deset let poučuje univerzitetni predmet, ki združuje teorijo in prakso. Že od začetka poudarja, da predmet temelji na raziskovalno usmerjenem učenju: študenti se najprej skozi pet formativnih preverjanj naučijo metod analize, nato pa jih v drugi polovici predmeta samostojno uporabljajo brez podrobnih navodil za naloge. Povratne informacije so namenjene podpori njihovega razvoja.

Ob koncu semestra približno deset od petdesetih študentov v anonimnih evalvacijah predmeta poroča, da so bila navodila za naloge nejasna. Istega leta med fakultetnim pregledom predsedujoči evalvaciji vpraša **Anno**: »Kaj bi lahko naredili, da bi bila navodila za naloge bolj jasna?«

Kaj bi storili na Anninem mestu?

1. Rekla bi, da to vprašanje ni povsem ustrezno. Samo na podlagi anonimnih povratnih informacij ne morem sprejeti konkretnih ukrepov, saj ne vem, ali so kritični študenti obiskovali prvo predavanje ali kako dobro so razumeli mojo razlago raziskovalno usmerjenega učnega pristopa.
2. Pojasnila bi specifično metodologijo, uporabljeno pri predmetu, kjer se morajo študenti najprej poglobljeno vključiti v učni proces. Opozorila bi, da je prehod v naslednjo fazo seveda težji, če tega ne storijo.
3. Rekla bi, da je to dobro vprašanje – seveda lahko navodila naredim bolj jasna. Prihodnje študijsko leto bom navodilom dodala nekaj dodatnih pojasnjevalnih stavkov.
4. Povedala bi, da sem študente vedno spodbujala, naj med predmetom prosijo za pomoč in pojasnila – in mnogi so to tudi storili. Takšna povratna informacija pomaga tako meni kot študentom razumeti, kje bi bilo potrebno dodatno usmerjanje.
5. Priznala bi, da so bili verjetno študenti, ki jim je bilo samostojno reševanje problemov težko, in razmišljala sem, da bi jim v prihodnje namenila več časa in podpore.

Napačno razumljena naloga II

Johanna, študentka prvega letnika pri predmetu profesorice Anne, ob študiju dela s krajšim delovnim časom kot natakaraica, zato ima za študij omejeno količino časa. Trudi se biti učinkovita in dati vse od sebe. Po oddaji praktične naloge prejme povratno informacijo, iz katere ugotovi, da je nalogo napačno razumela in velik del opravila nepravilno. Nato si vzame čas in nalogo ponovno pripravi pravilno, pri čemer zdaj natančno sledi navodilom.

Johanna predmet uspešno opravi in je ob koncu pozvana, naj poda anonimno povratno informacijo.

Kaj bi storili na Johanninem mestu?

1. O predmetu bi podala pozitivno povratno informacijo, saj sem od predavateljice prejela koristne komentarje in dosegla dober rezultat.
2. Napisala bi, da predmet od preobremenjenih študentov zahteva veliko časa in je zahteven, zato bi morala biti navodila krajša in lažje razumljiva.
3. Menim, da je bilo ponovno opravljanje nalog frustrirajoče. Predavateljica bi lahko bila bolj prilagodljiva in sprejela delo, ki ni popolnoma skladno z navodili, tudi če bi zaradi tega prejela nižjo oceno.
4. Obrnila bi se na predavateljico in ji predstavila svojo izkušnjo skupaj s predlogi, kako spremeniti naloge. To bi pomenilo manj stresa tako za študente kot za predavateljico.
5. Moram biti iskrena, da se od začetka nisem v celoti angažirala pri predmetu.

Viralni video I

Viktor, študent politologije, se redno udeležuje dodatnih predavanj, na katerih gostujejo strokovnjaki za aktualna vprašanja. Na enem izmed dogodkov Julija, strokovnjakinja za kibernetiko varnost, govori o informacijskih vojnah in njihovem vplivu na družbo.

Viktorju se primeri zdijo zanimivi, zato med predavanjem posname nekaj kratkih videov, saj dogodek ni bil označen kot neuraden ali zaupen. Ko kasneje pregleda posnetke, opazi posebej izstopajoč del, ki bi se dobro obnesel kot kratek reel.

Kaj bi storili na Viktorjevem mestu?

1. Za snemanje nisem pridobil dovoljenja, zato bi posnetek izbrisal.
2. Za snemanje nimam pridobil dovoljenja, vendar je posnetek res dober – delil bi ga le s svojimi bližnjimi prijatelji.
3. Posnetek je dober in nič ni nakazovalo, da informacij ni dovoljeno deliti, zato bi ga objavil na svojih družbenih omrežjih.
4. Posnetek bi rad uporabil, vendar ne vem, kako bi se Julija glede tega počutila, zato bi ji pisal in jo vprašal, ali lahko uporabim informacije.
5. Čeprav mi je posnetek všeč, se odločim, da ga ne uporabim, saj ne vem, ali bi Juliji to ustrezalo.

Viralni video II

Julija, strokovnjakinja za kibernetno varnost, predava študentom politologije v okviru svojega družbenega angažmaja. John, organizator dogodka, ji zagotovi, da so študenti odgovorni in da so srečanja namenjena aktualnim vprašanjem. Po dogodku **Julija** na družbenih omrežjih opazi viralni posnetek svojega predavanja. Izsek napačno predstavlja njeno sporočilo, saj zaradi svoje kratkosti ne vsebuje potrebnega konteksta..

Kaj bi storili na Julijinem mestu?

1. Stopila bi v stik z avtorjem objave in zahtevala, da posnetek odstrani z družbenih omrežij.
2. Zahtevala bi odstranitev objave in avtorju pojasnila, da lahko objavljane vsebine brez konteksta povzroči veliko škodo, če zaradi tega pride do napačnega razumevanja prvotnega sporočila.
3. Ne bi storila ničesar, saj ne morem nadzorovati vsega, kar ljudje objavljajo, niti tega, kako drugi interpretirajo vsebino.
4. Zahtevala bi odstranitev objave, vendar bi dovolila deljenje daljšega izseka istega govora, ki vključuje potreben kontekst.
5. Pod objavo bi v komentarju podala ustrezen kontekst, da gledalci ne bi bili napačno informirani in bi v celoti razumeli namenjeno sporočilo.

KNJIGA 4: Primeri za šole

Dialogizem je filozofija izobraževanja, ki poudarja dialog med učiteljem in učencem kot temelj poučevanja in učenja. Tradicija dialoške pedagogike sega v čas Sokrata in Platona. Danes, ko učitelj ni več zgolj enosmerni posredovalec znanja, je smiseln dialog kot pedagoško orodje postal vse pomembnejši. Načela dialoške komunikacije so vključena tudi v posodobljeno različico Etičnega kodeksa estonskih učiteljev.

Osrednje vrednote etike dialoške komunikacije vključujejo medsebojno poslušanje in razumevanje med učiteljem in učencem, spoštovanje ter iskrenost. V vsakdanjem šolskem življenju nastajajo situacije, v katerih morajo vse vključene strani (učenci, pedagoško osebje, starši in družinski člani, člani skupnosti) prepoznati komunikacijsko-etične točke odločanja, pretehtati različne možnosti ravnanja in določiti najprimernejši način odziva.

Predstavljajmo si situacijo, v kateri učenec A med poukom neprestano glasno komentira, dokler učenec B ne izgubi potrpljenja in zabrusi: »Učenci z avtizmom bi morali biti v posebnem izobraževanju!« Kakšne možnosti ima učitelj v takšni situaciji? Kdaj in kako naj se odzove? Ali bi moral učenca B opomniti zaradi etiketiranja, čeprav je v tistem trenutku branil svojo pravico do dela brez motenj? Če se učencu B poda opomba, kako in v katerem trenutku naj bo to storjeno? V komunikacijski etiki obstaja pomembna razlika med tem, ali problem obravnavamo takoj in javno ali kasneje in zasebno.

Razvijanje kulture dialoške komunikacije zahteva neprekinjeno prakso: učenje prepoznavanja etičnih točk odločanja, skrbno premislek o različnih možnostih odziva, prepoznavanje najprimernejšega načina ravnanja ter razmislek o njegovih posledicah.

Včasih je težko ločiti komunikacijsko-etične izbire od splošnih etičnih odločitev.

Predstavljajmo si na primer, da sta najstnika Julia in Romeo končala svojo zvezo, mladenič pa ima zdaj novo dekle. Na družabnem srečanju novo dekle pripomni, da se Romeova nekdanja punca oblači provokativno. Nihče od prisotnih se v tistem trenutku ne odzove, kasneje pa Julijina najboljša prijateljica Julii pove, kaj je novo dekle reklo o njej. Zaradi tega Julia noče priti na rojstnodnevno zabavo svoje najboljše prijateljice, če bosta povabljeni tudi Romeo in njegovo novo dekle. Prijateljica je prizadeta in pravi, da je neetično, da jo Julia sili v izbiro med prijatelji.

Ta situacija se začne s komunikacijsko-etičnimi odločitvami. Ali bi moral kdo takoj posredovati in povedati, da je neprimerno kritizirati nekoga za njegovim hrbtom? Ali bi bilo Julii sploh treba povedati za komentar? Vendar se zgodba na koncu razvije v širšo moralno dilemo – ali Julia daje prednost lastnemu dobremu počutju na zabavi ali lojalnosti do svoje bližnje prijateljice.

Značilna lastnost komunikacijske etike je, da uporaba njenih načel pogosto poteka v sivem območju, kjer so jasne interpretacije v vsakdanjih interakcijah redke. V nekaterih

primerih pa je kršitev dobrih praks očitna. V takšnih primerih odločitev o tem, kako se odzvati, postane etično vprašanje. Kako naj se odzove tisti, ki je žrtev? Ali pa tisti, ki dogajanje opazuje? Ali ima opazovalec sploh dovolj informacij, da lahko posreduje? To so vprašanja, primerna za razmislek učiteljev, učencev, šolskih svetovalnih delavcev in staršev.

Agresivna sporočila v spletnem klepetu I

Mike, najstnik, je pred kratkim dobil pametni telefon in zdaj klepeta tako z vrstniki kot s sorodniki, med njimi tudi s svojo teto Megan. Megan, ki je pogosto zaposlena v službi, med kratkimi odmori pošilja kratka, razdrobljena sporočila. **Mike**, ki raje piše celovite misli, se mu takšen slog zdi nenavaden. Med razpravo o družbenem vprašanju Megan pošlje več sporočil v hitrem zaporedju, zaradi česar ima **Mike** občutek, da je agresivna ali da kriči.

Kaj bi storili na Mikeovem mestu?

1. Teti Megan bi iskreno napisal, da ne razumem, zakaj je v sporočilih tako nesramna.
2. Mamo bi vprašal, ali razume, zakaj je teta Megan do mene nekako nesramna.
3. Teti Megan ne bi več pisal. Raje bi se pogovarjal s prijatelji – zaradi lastnega duševnega miru.
4. Teti Megan bi predlagal, da se pogovoriva, ko se srečava v živo.
5. Teto Megan bi vprašal, na kakšen način bi se želela pogovarjati z mano, saj se mi zdi, da komunikacija prek aplikacije zanjo ni primerna.

Agresivna sporočila v spletnem klepetu II

Meganin najstniški nečak Mike je pred kratkim dobil pametni telefon in zdaj večinoma komunicira prek aplikacij za sporočanje, tudi z Megan. **Megan** uživa v njunih pogovorih, ki zajemajo različne teme, vendar zaradi natrpanega urnika pošilja kratka sporočila in informacije dodaja postopoma. Ko ji sodelavec omeni, da lahko mladi takšna razdrobljena sporočila doživljajo kot groba, **Megan** ugotovi, da se njen način pisanja precej razlikuje od Mikeovega.

Kaj bi storili na Meganinem mestu?

1. Mikeu bi napisala, da sem pravkar izvedela, da za najstnike ni vljudno pošiljati kratkih, razdrobljenih sporočil. Opravičila bi se za nesramnost, čeprav to ni bil moj namen.
2. Mikeu bi povedala, da sem slišala, da se mu moja razdrobljena sporočila lahko zdijo nesramna, in ga vprašala, ali mu ustreza, da si še naprej piševa, medtem ko oba razmišljava o boljših in primernejših načinih komunikacije.
3. Ne bi storila ničesar neposredno, saj mi tak način komunikacije ustreza in menim, da mi bo Mike sam povedal, če ga kaj moti.
4. Poklicala bi Mikea in mu povedala, kaj mi je omenil sodelavec. Rekla bi mu, da zelo uživam v najini komunikaciji, ter predlagala, da se ob naslednjem srečanju v živo pogovoriva o tem, kako bi lahko komunicirala na najboljši način.
5. Ker sem odrasla oseba in zato bolj odgovorna, bi poskusila spremeniti slog svojih sporočil. Vzela bi si več časa za daljša sporočila.

Nestrinjanje s staršem I

Najstnik **Kevin** na družbenih omrežjih vidi posnetek vrhunskega športnika, ki izreče žaljivo šalo o znani osebi. Posnetek pokaže svoji mami, ki pravi, da to ni nič posebnega, saj je športnik znan po vprašljivih komentarjih. **Kevinu** se zdi to pretirano in se z mamo ne strinja.

Kaj bi storili na Kevinovem mestu?

1. Mami bi pojasnil, da to, da je takšno vedenje pogosto, še ne pomeni, da je opravičljivo.
2. Pokazal bi ji odzive pod posnetkom, da bi morda razmislila tudi o drugih pogledih.
3. O tem ne bi več razpravljaj, saj v tem ne vidim smisla.
4. Mami bi povedal, da ima prav in da nisem pomislil na možnost, da je športnik žaljivo šalo povedal zato, da bi pritegnil pozornost.
5. Mami bi predlagal, naj razmisli, kako bi se sama počutila, če bi jo kdo javno žalil.

Nestrinjanje s staršem II

Annijin sin Kevin pokaže mami intervju, v katerem vrhunski športnik izreče neprimerno šalo o znani osebi. Čeprav bi lahko bila pripomba razumljena kot žaljiva, ni primerljiva z izjavami, ki jih je isti športnik podal v preteklosti in zaradi katerih ni bil deležen javne kritike. **Anni** sklene, da je razmeroma majhen incident postal pretirano napihnen in deležen prevelike pozornosti, ki le hrani športnikov ego. Njen sin pa se razburi, saj meni, da bi morale biti žaljive šale javno obsojene.

Kaj bi storili na Annijinem mestu?

1. Pojasnila bi, da svoboda govora pomeni, da vse izjave ne bodo všeč vsem ljudem.
2. Sina bi spodbudila, naj razmisli, zakaj športnika, ki je znan po žaljivih pripombah, še vedno znova vabijo na intervjuje.
3. Povedala bi, da se ni treba razburjati zaradi različnih pogledov.
4. Predlagala bi, da si vzameva čas in podrobno razpravljava tako o intervjuju kot o komentarjih na družbenih omrežjih.
5. Povedala bi mu, da cenim njegovo stališče, da ljudje ne bi smeli biti tarča žaljivih šal.

Problems in the classroom I

Mary, učiteljica matematike v srednji šoli, ima zaključne ure zgodaj zjutraj. Svojim učencem je povedala, da je točnost ključna za uspeh pri izpitu, saj zamujanje moti zbranost vseh v razredu. Michael, ki je sicer zelo dober pri matematiki, pogosto zamuja k pouku. **Mary** je to doslej tolerirala, vendar jo situacija vse bolj moti. Ko Michael šestič zamudi, ga pred celotnim razredom opozori, da njegovo ponavljajoče zamujanje kaže nespoštovanje in neuvidevnost do nje ter sošolcev. Michael ne reče ničesar, zapusti učilnico in izpusti naslednjo uro matematike.

Kaj bi storili na Maryjinem mestu?

1. Michaelu bi napisala, da neupoštevanje dogovorjenih pravil kaže pomanjkanje obzirnosti do drugih. Če je imel objektivne razloge, zaradi katerih ni mogel prihajati pravočasno, bi moral to sporočiti že ob postavitvi pravila.
2. Ker je Michael pri matematiki zelo uspešen, ne vidim razloga, da bi pritiskala nanj glede prisotnosti pri pouku, če ne pride pravočasno. O tem bi ga obvestila pisno in mu hkrati sporočila, kdaj mora obvezno opravljati pisne teste in preverjanja znanja.
3. Na Michaelu je, da se sam odloči, ali in kako bo prihajal k pouku matematike. Če se začnem z vsakim učencem posebej pogajati o dopustnosti zamujanja, se bom kmalu ukvarjala predvsem s to komunikacijo.
4. Poiskala bi Michaela in ga vprašala, kako sam vidi možnosti za rešitev situacije.
5. Michael je morda formalno že polnoleten, vendar je še vedno učenec. Poiskala bi ga, da ugotovim, zakaj je brez besed zapustil razred.

Problems in the classroom II

Michaelove ure matematike pri učiteljici Mary potekajo zgodaj zjutraj. Mary je uvedla strogo pravilo glede zamujanja, saj pozni prihodi motijo koncentracijo nje in drugih učencev. **Michael** je dober pri matematiki, vendar po ločitvi staršev težko prihaja pravočasno, saj se je skupaj z mamo in sestro preselil iz mesta. Ker je njegova mama že dlje časa bolna, **Michael** tudi vozi svojo sestro v vrtec, zaradi česar včasih zamudi. Svoje družinske težave ohranja zase.

Nekega jutra, ko ponovno zamudi, učiteljica Mary pred razredom pove, da njegovo zamujanje kaže nespoštovanje in neuvidevnost. **Michael** brez besed zapusti razred.

Kaj bi storili na Michaelovem mestu?

1. Pravila so pravila in ker ne želim lagati, ne grem k pouku, če zamudim. Učiteljici Mary bi tudi napisal sporočilo.
2. Učiteljici Mary bi napisal pismo, v katerem bi pojasnil, da popolnoma razumem, da moje zamujanje moti ritem pouka učiteljice in drugih učencev. Pojasnil bi tudi, da iz osebnih razlogov ne morem obljubiti, da v prihodnje ne bom več zamujal, ter vprašal, ali bi mi šola lahko omogočila izjemo in samostojno opravljanje predmeta.
3. Poklical bi mamo in ji povedal, da si ne morem več privoščiti zamujanja v šolo ter da mora najti drugo rešitev za vožnjo moje sestre v vrtec.
4. Po pouku bi šel do učiteljice Mary in se ji zahvalil za potrpežljivost glede mojih zamud. Ker ne želim odpirati teme svoje družinske situacije, bi rekel, da imam težave z jutranjim vstajanjem. Pojasnil bi, da nisem neuvideven in da moje prihodnje zamude ne pomenijo nespoštovanja do nje.
5. Čutil bi obžalovanje zaradi situacije in bi šel do učiteljicine pisarne. Opravičil bi se in iskreno povedal, da razlogov za zamujanje ne morem pojasniti, ker so povezani z mojim zasebnim družinskim življenjem. Vprašal bi jo, kakšne rešitve vidi sama.

Svetovanje najboljšemu prijatelju? I

Evropske volitve se približujejo. **Tim** že ve, komu bo namenil svoj glas, in želi, da njegova stranka uspe. Za spremljanje dogajanja uporablja družbena omrežja. Njegov prijatelj Ben, ki bo letos prvič volil, prav tako uporablja družbena omrežja za politične informacije, saj se mu televizija zdi preveč zapletena, branja novic pa ne mara. Na družbenih omrežjih objavlja veliko strank in politikov, Ben pa jim sledi.

Oba prijatelja iz preteklih pogovorov vesta, da se njuni politični pogledi močno razlikujejo, zato sta se razpravam o volitvah doslej izogibala. Nekega dne, ko se srečata v kavarni, Ben **Timu** prizna, da ga ogromna količina informacij in množica možnih izbir preobremenjujeta. Na koncu reče: »Tega je preprosto preveč, tako da mogoče sploh ne bom šel volit.«

Kaj bi storili na Timovem mestu?

1. Ne bi smel vplivati na Benovo mnenje glede volitev, še posebej zato, ker me ni prosil za pomoč. Njegova pravica je, da voli katerokoli stranko ali pa sploh ne voli. Poseganje v to pravico bi bilo neetično.
2. Za družbo je bolje, če na volitvah sodeluje več ljudi. Zato bi Bena spodbudil, naj gre volit, tudi če bo njegov glas namenjen drugi stranki kot moj.
3. Ker Ben še ni odločen, bi lahko izbral tudi mojo stranko, saj sem svojo odločitev sprejel racionalno. To bi mu povedal in mu poskusil razložiti prednosti moje stranke pred drugimi.
4. Bena bi vprašal, ali želi mojo pomoč pri odločitvi. Če bi odgovoril pritrdilno, bi mu pomagal razjasniti njegove preference in na hitro analizirati, katere stranke so zanj najprimernejše. Povedal bi mu tudi, da njegova končna izbira ne bo vplivala na najin odnos.
5. Vem, da so politika in volitve na začetku lahko nekoliko zahtevne za razumevanje. Zato bi Bena usmeril na splošne informativne vsebine, ki bi mu pomagale bolje razumeti situacijo. Povedal bi mu tudi, da je v redu, če se na koncu odloči, da ne bo volil.

Svetovanje najboljšemu prijatelju? II

Ben lahko prvič voli na evropskih volitvah. To pravico želi izkoristiti, vendar še ni prepričan, katera stranka mu najbolj ustreza. **Benov** najboljši prijatelj Tim pa že ve, komu bo namenil svoj glas. **Ben** razmišlja, da bi Tima prosil za nasvet, saj Tim bolje pozna politiko in volitve. Hkrati okleva; želi si pomoči, vendar ve, da se njuni pogledi močno razlikujejo in da ga je Tim v preteklosti že pritiskal v stvari, ki jih ni želel storiti. Nekega dne pogovor spontano nanese na volitve.

Kaj bi storili na Benovem mestu?

1. Ne bi prosil za predloge glede tega, komu naj namenim glas, saj je to moja osebna odločitev. Predlagal bi, da se pogovarjava o drugih temah.
2. Zanimajo me Timovi predlogi, zato omenim, da sem glede tega neodločen. Ni mi treba glasovati tako, kot pravi on, lahko pa prisluhnem njegovemu pogledu.
3. Tima bi prosil za nasvet, saj se ne želim izčrpavati z lastnim raziskovanjem.
4. Tima bi prosil, naj mi pošlje različne videe svoje najljubše stranke in mi predlaga, komu naj namenim glas.
5. Tima bi prosil, naj mi pošlje videe kandidatov ali strank, za katere meni, da ustrezajo mojim pogledom – to bi mi pomagalo pri odločitvi.

Babica in algoritmi I

Hollie, mlada odrasla oseba, aktivna na družbenih omrežjih, pogosto objavlja utrinke iz svojega življenja za prijatelje. Njena babica Annie, ki jo pokliče približno trikrat na teden, se zelo zanima za Holliejino življenje. Čeprav **Hollie** v pogovorih uživa, pridejo včasih ob neprimernem času. Da bi ostali lažje povezani, **Hollie** predlaga Annie, naj si omisli tablico in ji sledi na družbenih omrežjih.

Zdaj, ko je Annie na spletu, ne spremlja le **Hollie**, ampak tudi druge vsebine. Tako je na primer odkrila profil, ki promovira zeliščna zdravila namesto tradicionalne medicine, in pod njegovim vplivom prenehala jemati zdravila za krvni tlak. **Hollie** je zaskrbljena in se sprašuje, ali je bil predlog glede tablice sploh dobra ideja.

Kaj bi storili na Holliejinem mestu?

1. Nimam pravice govoriti babici, kaj sme in česa ne sme spremljati. Kljub temu bi preverila kanal glede zavajajočih informacij in ga prijavila družbenemu omrežju, če bi našla kaj spornega.
2. Babici bi pojasnila, kako lahko preveri, ali so informacije pravilne ali napačne, ter kako lahko prijavi kanale na družbenem omrežju.
3. Ne verjamem, da je izključno moja odgovornost učiti babico prepoznavati dezinformacije, zato bi prosila tudi druge družinske člane, naj pomagajo spremljati njeno uporabo družbenih omrežij.
4. Babici bi povedala, da sem vesela, da ji tablica omogoča zabavo in prijeten način preživljanja časa, vendar naj pri vprašanih zdravja sledi zdravnikovim navodilom.
5. Babico želim čim bolj zaščititi pred dezinformacijami, zato bi ji predlagala, naj mi odslej pošlje neposredno sporočilo s povezavo do vsake strani, glede katere dvomi o zanesljivosti. Tako bi bila lahko bolj mirna glede njene uporabe družbenih omrežij.

Babica in algoritmi II

Annie, upokojenka z veliko prostega časa, zelo rada kliče svojo edino vnukinjo Hollie. Njuni pogovori ji prinašajo veselje, saj nima veliko drugih stikov. V zadnjem času je Hollie bolj zaposlena in **Annie** predlaga, naj si omisli tablico, da bosta lahko ostali v stiku prek družbenih omrežij. S Holliejino pomočjo se **Annie** nauči osnov uporabe in začne redno komunicirati prek aplikacije.

Aplikacija ji začne prikazovati tudi zanimive videe, še posebej vsebine mlade ustvarjalke o zdravju in življenjskem slogu. V enem od videov govori o slabih straneh zdravila za krvni tlak, ki ga jemlje **Annie**. Ker pomisli, da bi lahko imela podobne stranske učinke, **Annie** za teden dni preneha jemati zdravilo. Ko to pove Hollie, se ta razburi, jo opozori, naj ne verjame vsemu na spletu, in predlaga, naj Annie tablico uporablja samo za komunikacijo z njo.

Kaj bi storili na Annienem mestu?

1. Tablica mi je prinesla veliko koristi in prijetnih načinov preživljanja časa. Hollie bi povedala, da sem odrasla oseba, odgovorna za svojo uporabo medijev.
2. Hollie bi predlagala, naj mi pripravi seznam zanesljivih kanalov.
3. Hollie bi spomnila, da je bila prav ona zaradi pomanjkanja časa tista, ki je predlagala komunikacijo prek tablice – in da za upokojenko takšna komunikacija sama po sebi ni dovolj.
4. Hollie bi povedala, da sem bila verjetno preveč zaupljiva in da ne bom več eksperimentirala z zdravili za krvni tlak. Sama sebi pa bi obljubila, da ji v prihodnje ne bom več pripovedovala, kaj rada počnem na spletu.
5. Ne želim, da bi Hollie skrbelo zame. Povedala bi ji, da bom odslej tablico uporabljala samo za komunikacijo z njo.

Učenčeve težave pri pouku I

Pri uri matematike učitelja **Martina** v 6. razredu učenci rešujejo naloge za računanje na pamet po vrstnem redu sedenja. Vsak učenec mora odgovoriti, ko pride na vrsto, tudi če ni prepričan v odgovor.

Ko Katariina, učenka, ki ima težave pri matematiki, samozavestno poda pravilen odgovor, razred presenečeno utihne. **Martin**, nekoliko sumničav, odgovori: »Si to res izračunala sama? To je bilo zate precej hitro,« in ji postavi težje vprašanje.

Katariina utihne, poskuša rešiti novo nalogo, vendar ji ne uspe. Drug učenec poda pravilen odgovor, razred pa se zahihita. Ura se nadaljuje, vendar **Martin** opazi, da se Katariini oči napolnijo s solzami. Spomni se, kako je še prejšnji teden navdušeno dvigovala roko, tudi kadar je imela napačne odgovore. Zdaj sedi tiho in zaprto vase.

Kaj bi storili na Martinovem mestu?

1. Priznal bi, da sem kršil načelo zaupanja, in se s Katariino zasebno pogovoril ter se ji jasno opravičil za svoj dvom in prizadetost, ki sem jo povzročil.
2. Zavedam se, da je moje vedenje morda zmanjšalo motivacijo ne le Katariini, ampak tudi drugim učencem. Pri naslednji uri bi javno poudaril, da bi lahko sošolci namesto smejanja prepoznali, da je Katariina reševala dve nalogi, medtem ko so drugi reševali le eno.
3. Incidentu ne bi namenjal dodatne pozornosti, vendar bi v prihodnje bolj pazil na svoj ton in govorico telesa.
4. Pri naslednji uri bi se javno opravičil in pojasnil, zakaj je pomembno, da nikogar nikoli ne podcenjujemo.
5. Po pouku bi pristopil h Katariini in ji pokazal, da verjamem v njene sposobnosti, ter jo vprašal, kako bi ji lahko pomagal, da bi se pri matematiki počutila bolj sproščeno.

Učenčeve težave pri pouku II

Katariina ima težave pri matematiki in ure učitelja Martina so zanjo vedno zahtevne. Danes je napetost še posebej velika. Učitelj napove vajo računanja na pamet, pri kateri morajo odgovarjati vsi po vrsti, ne le prostovoljci.

Katariini srce močno razbija, vendar ima srečo – oče ji je prejšnji večer pomagal vaditi prav to snov. Ko pride na vrsto, odgovor poda hitro in samozavestno. Toda namesto pohvale Martin reče: »Si to res izračunala sama? To je bilo zate nekoliko prehitro.« Nato ji postavi precej težjo nalogo, ki je ne zna rešiti. Sošolec odgovori pravilno in pouk gre naprej.

Katariina ima zdaj občutek, da pravilen odgovor sploh nič ne pomeni, če ji nihče ne verjame. Razočarana je nad osebo, za katero je upala, da bo opazila njen napredek, in se sprašuje, ali ima sploh smisel, da se naslednjič še trudi.

Kaj bi storili na Katariininem mestu?

1. Neposredno bi odgovorila učitelju in mu povedala, da sem se temeljito in samostojno pripravila. Zdi se mi nepravilno, da mi ne verjame.
2. Odločila bi se pogovoriti z razrednikom ali drugo odraslo osebo, ki ji zaupam, v upanju, da bi moja izkušnja lahko pomagala izboljšati način, kako učitelj govori z drugimi učenci.
3. Odločim se, da mi ni treba ničesar dokazovati nikomur razen sebi. Nekaj časa ne bom odgovarjala pri pouku, bom pa še naprej vadila doma.
4. Med odmorom bi poskusila mirno pojasniti, da sem prejšnji večer vadila in odgovor podala samostojno, vendar je bilo naslednje vprašanje zame pretežko.
5. Med odmorom bi pristopila do učitelja in mu povedala, da sem imela občutek, da mi ni verjel, ter da bi drugi učenci ob podobni obravnavi morda popolnoma izgubili voljo do truda.

Uvajanje orodij umetne inteligence v šolo? I

Paul je dijak srednje šole. Šola ga ne navdušuje posebej. Kadar mu primanjkuje časa ali energije, **Paul** včasih uporabi umetno inteligenco za izdelavo domačih nalog. Nekega dne učitelj pri pouku računalništva pripravi predstavitev o etičnih vidikih umetne inteligence. Pojasni, da je napačno v celoti prevzeti zasluge za vsebino, ki jo je delno ustvarila umetna inteligenca. Na koncu pove, da je tudi sam uporabil umetno inteligenco pri pripravi predstavitve. Nato razred vpraša, ali so že uporabljali umetno inteligenco in v kolikšni meri.

Kaj bi storili na Paulovem mestu?

1. Iskreno bi odgovoril, da sem umetno inteligenco uporabljal za domače naloge.
2. Opozoril bi na hinavščino v tem, da od učencev pričakuje priznanje nečesa, kar bi lahko šteli za neetično.
3. Ostal bi tiho. S tem, da bi se izpostavil, ne pridobim ničesar.
4. Govoril bi o svoji uporabi umetne inteligence, da bi se lahko celoten razred naučil učinkoviteje uporabljati umetno inteligenco pri učenju.
5. O svoji uporabi umetne inteligence ne bi govoril, saj bi to lahko negativno vplivalo na druge učence. Nočem, da bi učence zasliševali zato, ker jaz nisem znal držati jezika za zobmi.

Uvajanje orodij umetne inteligence v šolo? II

Andrej poučuje računalništvo na srednji šoli. Umetna inteligenca je tema, ki med člani šolskega vodstva povzroča negotovost glede tega, kaj dovoliti in česa ne. Zato šolsko vodstvo **Andreja** prosi, naj pripravi predstavitev o umetni inteligenci – njeni uporabi, prednostih in tveganjih – z namenom spodbuditi razpravo o uporabi umetne inteligence. Svetujejo mu, naj vsebino ohrani aktualno, saj so učenci že dobro seznanjeni s spletnimi temami. Andrej se odloči, da bo umetno inteligenco uporabil pri pisanju dela predstavitve kot primer njene uporabe.

Na koncu pojasni, kako je uporabil umetno inteligenco pri pripravi predstavitve, in učence vpraša, kako so jo sami uporabljali. Eden izmed učencev odgovori, da je, ker uporaba ni prepovedana, umetno inteligenco uporabljal skoraj celo šolsko leto pri domačih nalogah. Ostali prikimavajo.

Kaj bi storili na Andrejevem mestu?

1. Učencu bi priznal poštenost in ga vprašal, ali lahko skupaj oblikujemo pravilo glede uporabe umetne inteligence pri domačih nalogah.
2. Na podlagi razprave v razredu bi šolskemu vodstvu svetoval, naj učitelji pripravijo jasnejša navodila glede uporabe umetne inteligence pri svojih predmetih.
3. Priporočil bi, naj sledijo predlogom iz moje predstavitve. Moja naloga je bila pripraviti predstavitev, ne pa reševati moralne dileme učencev glede uporabe umetne inteligence.
4. Kasneje bi se z učencem zasebno pogovoril in mu svetoval, naj uporabo umetne inteligence omeji na minimum. Umetna inteligenca namreč pogosto dela napake, njena uporaba pa lahko ovira pridobivanje ključnega znanja, kar bi lahko v prihodnosti negativno vplivalo nanj.
5. Povedal bi, da sem učencem na voljo za pogovor, če imajo vprašanja glede uporabe umetne inteligence pri domačih nalogah.

Dostop do izpitnih vprašanj I

Freja se pripravlja na test iz zgodovine, ki jo čaka v srednji šoli. S sošolci imajo skupinski klepet, kjer si delijo svoje učne težave. Nekega večera Matteo v klepet objavi vprašanja za test in pripiše, da tistim, ki jih je test skrbel, zdaj ni več treba skrbeti, saj je prišel do vprašanj. Čeprav **Freja** ni dobra pri zgodovini, ne želi goljufati.

Kaj bi storili na Frejinem mestu?

1. Slike vprašanj bi poslala učitelju in mu povedala, da so učenci dobili dostop do vprašanj.
2. Druge učence bi poskusila prepričati, naj ne goljufajo, saj bo učitelj postal sumničav, če bodo vsi odgovarjali nenavadno dobro, posledice pa bomo nosili vsi.
3. Ne bi storila ničesar, saj po prebranih vprašanjih bolje razumem, kaj učitelj smatra za pomembno.
4. Učitelja bi po testu obvestila, da mora izboljšati varnost, saj so nekatere občutljive informacije pricurlyjale v javnost.
6. Druge bi poskusila prepričati, naj vprašanja uporabljajo le tisti učenci, ki res potrebujejo boljšo oceno pri zgodovini.

Dostop do izpitnih vprašanj II

Sven je učitelj zgodovine v srednji šoli. Prihaja test, za katerega je **Sven** pripravil vprašanja. Nekega dne pride do nujne situacije na hodniku in Sven pozabi odjaviti računalnik. Ko se vrne, ima občutek, da je bil nekdo pri računalniku – vprašanja za test so odprta na zaslonu, stvari na mizi pa so premaknjene.

Kaj bi storili na Svenovem mestu?

1. Pred testom bi povedal, da je dostopanje do tujega računalnika brez dovoljenja nesprejemljivo. Ker sumim, da se je to zgodilo, razredu ne morem več zaupati. Namesto pisnega testa bom izvedel ustno preverjanje znanja.
2. Testna vprašanja bi nekoliko, a pomembno spremenil. Tako bi lahko videl, kdo se je res učil in kdo skuša goljufati.
3. Ne bi storil ničesar, saj ničesar ne morem dokazati. Nočem opozarjati na svojo malomarnost, zato bi to vzel kot lekcijo in hitro spremenil nekaj vprašanj.
4. Pred testom bi učencem povedal o svojem sumu in pojasnil, da bodo namesto načrtovanega testa napisali razmislek o tem, ali so imeli predhoden dostop do vprašanj, koliko so vedeli in kako so s temi informacijami ravnali. Jasno bi povedal, da bolj kot bo njihov zapis iskren in temeljit, višjo oceno bodo prejeli.
5. Ker sem bil malomaren, bi se odločil, da test izvedem po prvotnem načrtu. Morda bo zaradi tega kakšen šibkejši učenec dobil boljšo oceno, kar je prav tako pomembno.

Šolski izlet in protest I

Jordan je razrednik v srednji šoli. Za več razredov, vključno z **Jordanovim**, je načrtovan skupni izlet na znano zgodovinsko lokacijo, za katero je treba kupiti vstopnice. **Jordan** prosi učence, naj pridobijo dovoljenje staršev, vstopnice pa kupijo vnaprej glede na potrjeno udeležbo.

Večer pred izletom **Jordan** in drugi učitelji izvedo, da bo na isti lokaciji potekal kontroverzen politični protest. To **Jordana** postavi v težaven položaj, saj vstopnic ni mogoče vrniti.

Kaj bi storili na Jordanovem mestu?

1. Z drugimi učitelji bi se pogovoril, da bi morali odpovedati obisk zgodovinske lokacije in, če je mogoče, izbrati drugo destinacijo za izlet. Ni prav, da otroke izpostavljammo takšnemu okolju, tudi če vstopnic ni mogoče povrniti.
2. Zjutraj bi poklical upravo zgodovinske lokacije in preveril, ali bi nam lahko omogočili prednostni vstop, da otrokom ne bi bilo treba čakati med protestniki.
3. Obvestil bi vodstvo šole in vprašal, kako naj ukrepamo.
4. Staršem bi napisal elektronsko sporočilo in jih obvestil o situaciji. Tako bi se starši lahko sami odločili, ali želijo poslati svoje otroke na izlet ali ne.
5. Prvotnega načrta ne bi spreminjal, saj se otroci izleta zelo veselijo. Bi pa staršem napisal elektronsko sporočilo in pojasnil situacijo.

Šolski izlet in protest II

Franz je samohranilec otroka v srednji šoli. Šola redno organizira izlete in tokrat mu otrok pove, da bo razred za en dan obiskal zgodovinsko lokacijo. **Franz**, ki ceni zgodovino in ve, da si njegov otrok želi iti, poda dovoljenje in pomaga pri pripravah.

Na dan izleta **Franz** v novicah vidi, da na isti lokaciji poteka protest. Med množico opazi svojega otroka in druge učence. Ko otrok pride domov, navdušeno pripoveduje o dnevu in misli, da je bil protest del predstave.

Kaj bi storili na Franzovem mestu?

1. Dekanu bi poslal uradno pritožbo. Šola ne sme postavljati mojega otroka v potencialno nevarne situacije, še posebej brez mojega dovoljenja.
2. Drugim staršem bi napisal elektronsko sporočilo in jih obvestil o dogajanju ter vprašal, ali je kdo za to vedel vnaprej. Predlagal bi tudi srečanje staršev za razpravo o situaciji.
3. Ker se zdi, da so otroci v izletu uživali, ne bi storil ničesar.
4. Razredniku svojega otroka bi napisal sporočilo in zahteval pojasnilo. Prav tako bi prosil, da sem v prihodnje podrobno obveščen o vseh dogodkih.
5. Druge starše bi spodbudil, da se mi pridružijo pri nasprotovanju ravnanju šole. Protesti so lahko nevarni in šola otrok ne bi smela postavljati v takšne situacije.

Povratne informacije

Tip usmerjen v načela

Tip, usmerjen v načela ali pravila, izhaja iz deontološke etike in splošne ideje, da moralnost dejanja določa dejanje samo; posledice dejanja niso pomembne. Ta tip je zelo primeren za sledenje dogovorjenim načelom in vrednotam – temu, kaj bi morali in česa ne bi smeli početi.

V etiki dialoške komunikacije so vrednote in načela (kodeksi ravnanja) izraženi v etičnih kodeksih. Vrednote so včasih izražene bolj posredno kot načela. Na primer, resnica, ki je univerzalna vrednota v komunikacijski etiki, je lahko oblikovana kot načelo: »Vsak udeleženec komunikacije je odgovoren za zagotavljanje širjenja resničnih informacij.«

Tip, usmerjen v pravila, vodijo ideali, vendar vsi posamezniki ne delijo enakih vrednot ali načel. Kljub temu vsi tipi, usmerjeni v pravila, razmišljajo kategorično – obstajata le prav in narobe, brez prostora za sive cone.

Stereotip tipa, usmerjenega v načela, bi lahko bil strog administrator, ki dobesedno sledi zahtevam in postopkom. Hkrati pa lahko način razmišljanja, usmerjen v vrednote in načela, zagotavlja stabilnost in občutek varnosti, kadar je pomen načel predhodno razpravljan in dogovorjen. V okviru razmišljanja, usmerjenega v pravila, lahko prihaja do razprav o interpretaciji vrednot ali načel, vendar se izjeme ne delajo zgolj zato, ker nekdo trpi ali potrebuje posebno obravnavo. Za ta tip bi morala biti načela oblikovana kot kategorične smernice, na primer: »laganje je nedopustno«; moralno nepomembno se mu zdi razpravljati o tem, ali in kdaj bi bila »bela laž« lahko upravičena. Na primer, svoboda govora je za ta tip vrednota, ki jo je treba brezkompromisno braniti.

Tip, usmerjen v veliko skupino ali javni interes

Tip, usmerjen v korist velike skupine ali javni interes, izhaja iz utilitarizma. Moralno razmišljanje temelji na tem, katera izbira prinese največ koristi oziroma največjo skupno korist za največje možno število ljudi. V komunikaciji, ki koristi veliki skupini ali javnosti, je upravičeno, da mora posameznik včasih prenašati nevšečnosti. Za novinarje je na primer obveščanje javnosti pogosto tako pomembno, da morajo posamezniki na položajih moči prenesti več kritik kot povprečen človek.

Tip, usmerjen v javni interes, ne sledi fiksnemu naboru pravil ali načel, temveč v vsaki situaciji skuša maksimirati skupno dobro. To lahko zahteva kompromise ter usklajevanje različnih, med seboj konkurenčnih vrednot ali idealov.

Ker ta tip verjame, da je škoda upravičena, če je potrebna za dosego večjega dobrega, bo v komunikacijski etiki verjetno dajal prednost transparentnosti pred zaščito zasebnosti ter obveščanju vseh pred ohranjanjem zaupnosti. V kontekstu etike dialoške

komunikacije je za ta tip pomembno, da imajo velike skupine ljudi (skupnost ali javnost) enake možnosti za sodelovanje v komunikaciji.

Tip, usmerjen vase

Tip, usmerjen vase, izhaja iz etičnega egoizma in subjektivizma. Ta tip vedno izhaja iz svojih lastnih najboljših interesov. Čeprav se to v mnogih situacijah lahko zdi neetično, tega tipa običajno ne vodi osebna korist. Tip, usmerjen vase, se lahko preprosto izogiba škodi ali dodatnim obveznostim ter tako skrbi za svoje dobro počutje ali notranji mir. Kadar je mogoče, ta tip odločanje raje prepušča drugim.

V kontekstu etike dialoške komunikacije ta tip običajno dobro premisli, preden se odzove ali izrazi svoje mnenje. Zlasti v sporih raje molči ali odgovarja čim bolj nevtralnno. Ne sodeluje aktivno v razpravah, vendar to ne pomeni, da nima lastnega mnenja. Na primer, zasebnost v komunikaciji je za ta tip pomembna vrednota, vendar zagotavljanje zasebnosti razume kot osebno odgovornost posameznika glede tega, katere informacije o sebi javno krožijo.

Tip, usmerjen v odnose

Ta tip motivira ohranjanje in razvijanje dobrih odnosov ter se, kjer je mogoče, izogiba njihovemu poslabšanju, tudi če to pomeni, da po potrebi postavi vrednote in načela na stran. Prizadeva si uravnotežiti različne interese, ne da bi kogarkoli favoriziral. Po eni strani ga je mogoče razumeti kot pasivnega akterja, ki ohranja status quo in se izogiba napetostim. Po drugi strani pa ga je mogoče videti kot mediatorja, ki išče soglasje pri razdvajajočih vprašanjih.

V kontekstu etike dialoške komunikacije ta tip praviloma ne kritizira posameznikov na položajih moči. Prav tako se izogiba sporom z ljudmi, ki imajo pomembno moč odločanja. Za ta tip svoboda govora običajno ni vrednota, za katero bi se bilo vredno boriti. Ceni dobre komunikacijske sposobnosti, ki omogočajo uspešna pogajanja. V kontekstu etike dialoške komunikacije je lahko težava tipa, usmerjenega v odnose, iskrena in neposredna povratna informacija, saj se ta tip prehitro strinja z ljudmi in jih prehitro pohvali. Ker verjame, da pohvala in priznanje ljudi razveselita, to počne tudi v situacijah, kjer pohvala postane neiskrena ali se celo spremeni v laganje.

Tip, usmerjen v etiko skrbi

Ta tip motivira zaščita in podpora osebi, ki v določeni situaciji velja za najšibkejšo. Lahko ponudi pomoč in podporo tudi na račun lastne koristi ali interesov. Za razliko od tipa, usmerjenega v odnose, posameznik, usmerjen v etiko skrbi, običajno daje prednost šibkejši strani in se ne boji poslabšanja odnosov z drugimi.

V kontekstu etike dialoške komunikacije je ta tip običajno dober in empatičen poslušalec ter ljudem ne daje kritičnih ali obsojajočih povratnih informacij. Za razliko od tipa, usmerjenega v javni interes, se tip, usmerjen v etiko skrbi, v komunikaciji osredotoča na konkretnega posameznika. Oseba z miselnostjo etike skrbi spoštuje pravico vsakega posameznika, da sam določa meje svoje zasebnosti, vendar verjame, da je treba neizkušenim ali ranljivim posameznikom nuditi skrb in pravočasne nasvete. Govorjenje resnice človeka ne sme prizadeti.

Ta tip je pripravljen javno kritizirati ljudi na položajih moči, če tak govor zaščiti nekoga, ki mu je bila storjena krivica ali ki ne more govoriti zase. Oseba, usmerjena v etiko skrbi, je pozorna na situacije, v katerih je nekdo izključen iz komunikacije. Svoboda govora zato za ta tip ni toliko splošna človekova pravica, temveč vprašanje, ki zahteva posredovanje, kadar so konkretni posamezniki zanjo prikrajšani. Oseba z miselnostjo etike skrbi se običajno ne ukvarja s posledicami, ki bi jih lahko zanjo osebno prineslo zavzemanje za druge.

Pomen kombinacij barv

Spodaj predlagamo več možnih interpretacij različnih barvnih kombinacij. Vendar je treba poudariti, da te interpretacije temeljijo na konstruiranih tipih in izkušnjah, pridobljenih med testiranjem igre; ne bi jih smeli razumeti kot dokončne resnice. Namenjene so predvsem kot izhodišče za nadaljnjo razpravo znotraj vaše organizacije, oddelka ali ekipe.

Če pri delih avatarja prevladujeta **vijolična in zelena**, to nakazuje, da igralci raje ohranjajo pozitivne medosebne odnose in se izogibajo konfliktom. Posamezniki, ki sprejemajo takšne odločitve, se verjetno vzdržijo javne kritike, vendar ostajajo občutljivi za situacije, v katerih je nekdo preslišan ali prezrt. Komunikaciji, poslušanju in razpravi običajno namenjajo več časa, saj to prispeva k bolj pozitivnemu vzdušju.

Če prevladuje kombinacija **modre and zelene** barve, se igralci prav tako nagibajo k izogibanju konfliktom, vendar pri komunikaciji zavzamejo bolj previdno in zadržano držo. Manj so nagnjeni k neposredni kritiki vodij. Komunikacijsko etiko razumejo predvsem kot vprašanje medosebnih odnosov. Na sestankih in v drugih javnih komunikacijskih situacijah je poudarek na iskanju kompromisov, pomirjanju in spodbujanju sprave, ne pa na kritiki.

Kombinacija **rožnato-rdeče, rumene in vijolične** lahko pomeni način razmišljanja, v katerem je treba določena načela zagovarjati, tudi če to ogroža osebni družbeni kapital ali odnose. Ta kombinacija lahko odraža pripravljenost, da se v primeru zapletenih etičnih dilem lastne ali tuje neposredne interese postavi na drugo ali tretje mesto.

Kombinacija **rožnato-rdeča in rumena** predstavlja način razmišljanja, pri katerem je treba javno dogovorjena načela dobre komunikacije in skupne vrednote vedno braniti. Skupinski dogovori imajo prednost pred harmoničnimi medosebnimi odnosi, saj

spoštovanje vrednot zagotavlja red in varnost. Če postane očitno, da vrednote niso bile jasno dogovorjene, je treba začeti razpravo. Prevlada te kombinacije lahko kaže na stališče, da za tiste, ki kršijo uveljavljene norme, ne bi smelo biti izjem (njihove razloge je mogoče razumeti, ne pa opravičiti).

Modra in **rumena** tvorita kontrastno barvno kombinacijo (rumena predstavlja aktivno, javno usmerjeno miselnost, modra pa bolj pasivno, zaščitniško držo). Njuna kombinacija nakazuje, da odločitve določa predvsem specifična niansa posamezne obravnavane situacije.

Kombinacija **rumene** in **zelene** lahko kaže na miselnost, ki ceni široko vključenost, priznanje in transparentnost – tudi če to zahteva določeno fleksibilnost pri spoštovanju nekaterih načel (na primer stroge resnicoljubnosti).

Kombinacija **rožnato-rdeče** in **vijolične/zelene** je prav tako nekoliko protislovna, saj je etično razmišljanje, temelječe na pravilih (**rožnato-rdeča**), običajno časovno učinkovitejše kot uporaba etike skrbi (**vijolična**) ali vrednot, usmerjenih v odnose (**zelena**), ki zahtevajo precej več časa in premisleka.

Prevlada sive barve lahko nakazuje dolgotrajne razprave ali omejeno medsebojno poslušanje. Lahko tudi pomeni, da se izkušnje udeležencev glede primerov močno razlikujejo, kar vodi do bistveno različnih interpretacij. Sivi toni lahko dodatno kažejo, da imajo udeleženci resnično različne vrednote in se zavestno strinjajo, da soglasja ni mogoče doseči («spoštljivo se strinjamo, da se ne strinjamo»). Tudi takšen rezultat je smiseln, saj dialog zahteva razumevanje in priznavanje različnih vrednotnih stališč.

Načela komunikacije, ki podpira dialog

1. Področje individualne avtonomije in informacijske samoodločbe

To področje se nanaša na sposobnost in možnost posameznikov, da v komunikacijskih situacijah sprejemajo avtonomne, informirane in preišljene odločitve, da zavestno določajo meje svoje zasebnosti, izbirajo informacijsko okolje, v katerem želijo sodelovati, ter prevzemajo odgovornost za informacije, ki jih delijo. Informacijska samoodločba vključuje tudi možnost in pravico do nadzora nad zbiranjem, točnostjo, uporabo in razkrivanjem lastnih osebnih podatkov. Dialoška komunikacija je uspešna, kadar ima vsak posameznik avtonomijo ter preišljeno razumevanje meja svojega zasebnega življenja in zasebnosti svojih bližnjih. Institucije so odgovorne za zaščito zasebnosti in varovanje občutljivih osebnih podatkov v svojih praksah, tudi v digitalnih in z umetno inteligenco podprtih komunikacijskih okoljih, kjer se osebni podatki lahko zbirajo, obdelujejo ali sklepajo iz drugih podatkov.

1.1. Posamezniki morajo imeti možnost uresničevanja svoje informacijske samoodločbe – to pomeni sposobnost in možnost odločanja o tem, katere informacije o njih se širijo in kako se posredujejo, v okviru veljavne zakonodaje.

1.2. Posamezniki morajo imeti pravico zavrniti informacije ali komunikacijo, ki bi lahko ogrozila njihovo dobrobit ali jo sami razumejo kot etično ali osebno nesprejemljivo.

1.3. Pravico do informacijske samoodločbe je treba podpirati, kadar so posamezniki neizkušeni, nimajo potrebnih virov in/ali so v določeni komunikacijski situaciji ranljivi.

1.4. Komunikacijski partnerji v močnejšem položaju morajo podpirati informacijsko samoodločbo tistih v šibkejšem položaju. Upoštevati je treba, da komunikacijske sposobnosti otrok ustrezajo njihovi razvojni stopnji ter da je sposobnost informacijske samoodločbe starejših in/ali bolnih oseb lahko nižja kot običajno.

1.5. Posamezniki morajo imeti dostop do informacij o sebi, ki so bistvene za sprejemanje njihovih odločitev.

1.6. Uporaba digitalnih sistemov in sistemov, podprtih z umetno inteligenco, v komunikaciji mora spoštovati in podpirati informacijsko samoodločbo posameznikov, vključno s transparentnostjo glede zbiranja podatkov, njihove obdelave in avtomatiziranega odločanja.

2. Področje kakovosti informacij in razprave

Kakovost informacij je ključen predpogoj za etično dialoško komunikacijo. Visokokakovostna komunikacija pomeni, da ljudje komunicirajo iskreno, so transparentni glede svojih namenov in delijo relevantne informacije na najboljši možen način. Za dobro dialoško interakcijo ni dovolj zgolj preverjanje dejstev; informacije morajo biti predstavljene tudi na način, ki omogoča kritično presojo in postavljanje vprašanj. Kakovostna izmenjava informacij in razumna razprava ustvarjata temelje za zaupen dialog. V situacijah, zaznamovanih z občutljivostjo ali polarizacijo, morajo biti komunikatorji še posebej previdni glede propagande, delnih resnic in zavajajočih informacij. Udeleženci komunikacije si delijo odgovornost za proaktivno širjenje zanesljivih informacij v javnem interesu, še posebej v času kriz ali povečane javne pozornosti. Hkrati nove tehnologije ustvarjajo nove možnosti manipulacije, zato je nujno jasno razkriti in ustrezno označiti vsebine, ustvarjene z umetno inteligenco.

2.1. Udeleženci so odgovorni za presojo zanesljivosti informacij, ki so jim na voljo.

2.2. Udeleženci komunikacije bi morali razkriti svoje vire, da bi zagotovili transparentnost in zaupanje.

2.3. Vsi udeleženci dialoške komunikacije morajo podajati in prejemati jasne odgovore glede namena komunikacije.

2.4. Manipulacija in/ali zavajanje – kot so širjenje lažnih informacij, prikrito oglaševanje, propaganda, manipulativna posploševanja ali delno prikrivanje informacij – so neetični.

2.5. Komunikatorji bi morali zagotoviti transparentnost pri uporabi digitalnih orodij in orodij, podprtih z umetno inteligenco, vključno z jasnim razkritjem vsebin, ustvarjenih ali spremenjenih z umetno inteligenco, da bi preprečili manipulacijo in podprli informirano presojo komunikacijskih partnerjev.

3. Področje etičnega ravnanja v situacijah soočenja in nestrinjanja

Različna mnenja in odprta razprava o njihovih vzrokih podpirajo dialog med posamezniki, znotraj organizacij in v širši družbi. Udeleženci komunikacije bi morali prevzemati odgovornost za svoja sporočila tako, da jasno in transparentno izražajo svoje motive, poglede in meje. Komunikacijska dejanja imajo etične posledice, odgovornost pa se ne nanaša le na namene komunikatorja, temveč tudi na možno interpretacijo in posledice povedanega. V konfliktnih situacijah je pomembno razumeti, ali je konflikt sprožila komunikacijska ovira in kakšne vrste je bila ta ovira. Vljudnost ostaja bistvena tudi v konfliktni komunikaciji.

3.1. Vsak posameznik je odgovoren, da ostane odprt za drugačna mnenja in prisluhne razlogom zanje. Nestrinjanja se ne bi smeli bati. Dialog lahko vodi do skupnega razumevanja, kompromisa ali mirnega sprejemanja preostalih razlik.

3.2. Kadar soglasja ni mogoče doseči, je treba nestrinjanje sprejeti in jasno izraziti razloge zanj, saj je konstruktivno soočanje z nestrinjanjem bistveni del smiselnega dialoga.

3.3. Ko pride do nestrinjanj, je pomembno razlikovati, ali težava izhaja iz nesporazuma ali iz resničnega konflikta vrednot.

3.4. V primerih konfliktov je treba preveriti, ali so informacije, na katerih konflikt temelji, in v kolikšni meri, morda napačne, netočne ali izkrivljene.

3.5. Označevanje ali stereotipiziranje se ne sme uporabljati za krepitev lastnih argumentov.

4. Področje enakosti, svobode in varnosti

Temeljne vrednote, na katerih temelji dialoška komunikacija, so svoboda izražanja, človekovo dostojanstvo, varnost, pogum in zaupnost. Varnost ne more obstajati brez poguma, pogum pa ne brez varnosti. Svoboda izražanja pomeni pravico do oblikovanja mnenj in deljenja informacij, medtem ko varnost v dialoški in spoštljivi komunikaciji pomeni okolje, v katerem lahko vsi udeleženci sodelujejo v iskrenem in neoviranem dialogu. Človekovo dostojanstvo zahteva enakost. To načelo je treba podpreti z

ustreznimi strukturnimi in organizacijskimi ukrepi, ki zagotavljajo spoštovanje in uveljavljanje enakosti v komunikacijskih praksah. Komunikacija, ki podpira dialog, ceni raznolikost kultur, družb in jezikov ter spodbuja aktivno sodelovanje ljudi vseh ozadij in identitet – med drugim glede spola, starosti, spolne usmerjenosti, vere, etnične pripadnosti, socialno-ekonomskega položaja, statusa manjšine in izobrazbenega ozadja. Varnost omogoča posameznikom, da izražajo različna in kritična mnenja brez strahu pred posledicami. Vendar mora izražanje kritičnih pogledov ostati spoštljivo in ne sme žaliti ali poniževati drugih. Pri deljenju informacij, ki bi lahko povzročile škodo, je treba ohraniti zaupnost.

4.1. Vsakdo ima pravico svobodno izražati svoje misli – osebno, znotraj organizacij in prek medijev. To svobodo je treba uresničevati odgovorno.

4.2. Komunikacija mora upoštevati specifične potrebe in okoliščine udeležencev, da bi imel vsak pošteno možnost biti slišan in razumljen.

4.3. Vodje in posamezniki na položajih večje moči imajo dolžnost zagotoviti, da lahko ljudje varno izražajo kritična mnenja.

4.4. Informacij se ne sme označevati kot zaupnih z namenom izogibanja škodi za ugled. V določenih situacijah lahko to zahteva, da se da prednost razkritju pomembnih informacij v javnem interesu, tudi kadar je to v nasprotju z drugimi oblikami lojalnosti ali hierarhičnimi pričakovanji.

4.5. Kadar komunikacija poteka med ljudmi, katerih položaji – ali sposobnost sodelovanja in presojanja posledic – niso enaki, ima vplivnejša in/ali kompetentnejša stran dolžnost pomagati ranljivejši strani razumeti možne posledice komunikacije.

4.6. Nadlegovanje in čustvena manipulacija v komunikaciji sta nesprejemljiva.

4.7. Manipulativne prakse, kot so nadzorovanje tona komunikacije kot pogovorna taktika (tone-policing), grooming ali sramotenje, so nesprejemljive, še posebej kadar ciljajo na zaščitene osebne okoliščine, kot so spol, etnična pripadnost, rasa ali spolna usmerjenost, vključno z njihovimi prepleti.

5. Področje aktivnega poslušanja: odziv in vključevanje

Aktivno poslušanje je osrednji element in temeljna vrednota dialoške komunikacije, saj spodbuja vključevanje in medsebojno razumevanje. S primernim odzivom poslušalec pokaže pozornost do pogovora in razumevanje svojega komunikacijskega partnerja.

5.1. V dialogu morajo komunikacijski partnerji drug drugega poslušati s polno pozornostjo in se odzivati na načine, ki podpirajo medsebojno razumevanje.

5.2. Pozorno poslušanje zahteva zavedanje neverbalnih znakov in držo brez predsodkov, kar v komunikaciji pomeni vzdržati se neutemeljenih sodb.

5.3. Odločitev, ki zadeva posameznika, se ne sme sprejemati brez vključitve te osebe v komunikacijski proces. Vodilno načelo je: »Govori z osebo, ne o osebi.«

6. Področje konstruktivne povratne informacije

Eden od razlogov, zakaj lahko dialoška komunikacija v izobraževalnih procesih, vodstvenih praksah ali medosebnih odnosih odpove, je podajanje ali prejetje neprimerne, pretirane ali negativne povratne informacije. Povratna informacija, ki temelji na dialoški komunikaciji, vključuje: predhodne dogovore o namenu, načinu, času in okoliščinah podajanja povratne informacije; aktivno poslušanje; ter medsebojno spoštovanje. Predvsem pa bi morala konstruktivna povratna informacija pomagati odgovoriti na vprašanje: Kaj bi morali storiti naprej?

6.1. Konstruktivna povratna informacija je primerna po tonu in vsebini; oseba, ki jo podaja, se izogiba osebni ali pretirani kritiki ter namesto tega spodbuja dialog o možnih rešitvah.

6.2. Dialoška povratna informacija zahteva skupno razumevanje med osebo, ki povratno informacijo podaja, in tisto, ki jo prejema, glede tega, kdaj in o kateri temi bo povratna informacija podana.

6.3. Pred podajanjem povratne informacije bi moral tisti, ki jo podaja, razmisliti, ali velja načelo: »Ne dajaj nasvetov, preden so zaželeni.«

6.4. Oseba, ki podaja povratno informacijo, bi morala presoditi svojo lastno kompetentnost in usmerjati le znotraj meja svojega strokovnega znanja.

6.5. Oseba, ki podaja povratno informacijo, bi morala prejemnika usmerjati k lastnim zaključkom ali rešitvam s postavljanjem relevantnih in podpornih vprašanj.